

πε/μχ/193

ΤΕΥΧΟΣ Α'

Η ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

Κωστής Παλαμάς

Μάρκος Τσιριμώκος

Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος

Πάνος Σπάλας

Κούλης 'Αλέπης

Ρήγας Γκόλφης

Μ. Κουρμούλης

Α. Γεωργιάδης

Γ. Γ. Σφακιανάκης.

"Άγγελος Γριμάνης

Λῶρος Φαντάζης

'Αλέκος Λιδωρίκης

Γ. Ν. Μακρής

Σπ. Παναγιωτόπουλος

'Αναγκαία διασάφηση. — 'Αλληλογραφία. — Νέες ἐκδόσεις. —
Ξένη βιβλιογραφία.

ΑΘΗΝΑ

Αρ. 5

ΜΑΡΤΗΣ

1935

NEA EPOCHI REVUE MENSUELLE LITTERAIRE Mandats et lettres M. KOURMOULIS Dedilou 10	Συνδρομές: Ἐτησία 50 δρ. » Ἐξάμηνη 30 »
	Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ περιοδικὸ μας θέτοντας γιὰ σκοπὸ τοῦ τὴν ὑποστήριξη τῶν νέων ποῦ γράφουν, καθιερώνει τὴν παροῦσα στήλη ἀλληλογραφίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν θ' ἀπαντᾷ ἀνελλιπῶς σ' ὅλους ἐκείνους ποῦ θὰ θελήσουν νὰ συνεργασθοῦν ἢ νὰ κριθοῦν.

Ἡ ἐργασία τῶν νέων ποῦ ἔχουν νὰ παρουσιάσουν κάτι τὸ ἀξιόλογο θὰ κρίνεται μὲ τὴ μεγαλύτερη συμπάθεια καὶ ἀμεροληψία καὶ θὰ παίρνει — ἐφ' ὅσον φυσικὰ θὰ τὸ ἀξίζει — τὴ θέση ποῦ πρέπει μὲς' στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ.

Φιλοδοξοῦμε νὰ παρουσιάσουμε ὅ,τι τὸ πῶς ἐκλεκτὸ καὶ ἀξιοπρόσεχτο ἔχει νὰ δώσει: ἢ λογοτεχνία μας δὲν τὸ νο-

μιζοῦμε δὲ περιττὸ νὰ ποῦμε πῶς κά-
θε μας προσπάθεια θὰ τείνει στὸ νὰ
βγάλει ἀπὸ τὴν ἀφάνεια τοὺς νέους ποῦ
δημιουργοῦν ἄληθινά, χωρὶς νὰ παρα-
μερίσει, καὶ τὴν ἐργασία τῶν παλιῶν ἐ-
κείνων ποῦ τίμησαν ὡς τὰ σήμερα τὰ
ἑλληνικὰ γράμματα.

Α. Γεωργιάδη, (Λεμεσὸν-Κύπρου). Σὰς
εὐχαριστοῦμε.

Γ. Γεωργόπουλο, (Ναύπλιο). Ἀπὸ τὰ
ποιήματά σας κολῶ τὸ «Φθινόπωρο»
θὰ δημοσιευθεῖ στὸ ἐπόμενο.

Α. Περνάρη, (Λευκωσίαν-Κύπρου) Πε-
ριμένουμε τὴν συνεργασία σας.

Γ. Ἀνδρεάδη, (Θεσ)νίκη) Τὸ διήγη-
μά σας ὑπερεῖ σὴν πλοκή καὶ στὸ ὄ-
φος.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Χαριλάου Τρικούπη 7

Δέχεται καθ' ἐκάστην 9—12 καὶ 3—7

Ἄριθ. Τηλ. 23—446

Ἡ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΑΙΔΑΛΟΥ 10 ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΝΙΚΗΤΑΡΑ 1

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Μ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΛΩΡΟΣ ΦΑΝΤΑΖΗΣ
ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ

ΟΙ ΝΥΧΤΕΣ ΤΟΥ ΦΗΜΙΟΥ

(Ἀπόσπασμα)

21

— Ποιὸς εἶσαι; Ποῦθεν ἔρχεσαι;

— Τί μὲ ρωτᾷς; τί μοῦ ζητᾷς;

— Τὰ χέρια μου σὴν ἄρμα θὰ τὰ βάλω,

— Ποιὸς εἶμαι; — Ὁ Φήμιος εἶμαι ὁ ποιητὴς
ἐρώτων, θεῶν ἀνθρώπων. Τίποτ' ἄλλο.

22

— Στὰ πάντα σου εἶσαι νέος, εἶσαι καὶ ὠραῖος,
Πατρίδα ποιά νὰ δόξασες, ποιοὶ σὲ χαρήκαν λαοί;

— Καὶ νέος καὶ ὠραῖος, γιὰτ' εἶμαι ἀρχαῖος,
ἄν οἱ ἄνθρωποι δὲ μ' ἔμαθαν, μὲ γνώρισαν οἱ Θεοί.

23

— Φήμε γερνάς, περνᾷς.

— Μοῦ γίνονται, μὲ ξαναζοῦνε

τῆς νιότης μου ὅσα ὄνειρα καὶ τῶν καιρῶν μου ὅσες λαχτάρεις
καὶ οἱ νύχτες ποῦ μὲ ξαγρυπνᾷν, κάποιοι ὕπνοι ποῦ μὲ ξεγελοῦνε
γιὰ τὰ ὄρφικὰ μου δάχτυλα τετράχορδες κιθάρεις.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Σ.Ν.Ε. Τὸ ἀνωτέρω ποίημα μᾶς παρεχωρήθη ἀνέκδοτο ἀπὸ τὸν κ. Κωστὴ
Παλαμᾶ. Τοῦ μεγάλου μας ποιητῆ θὰ δημοσιεύουμε τακτικὰ συνεργασία.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΝΕΜΗΣ

Στή δ. Σ. Πολυχρονιάδη

Γύριζε, γύριζε, λοιπόν,
πρώτα γοργά, κ' έπειτ' άργά,
σιγά, πολύ σιγά,
του πικρού στοχασμού μου άνέμη!

Τò πέσιμο τών ώριμων πολύ καρπών
άπό τά δέντρα, άν τά χτυπών δέν τά χτυπών οί άνέμοι,
κανένα δέν ξαφνιάζει,
μά ή θλίψη μου με βιάζει
στή βούλησή μου νάβρει
προσώρας, λές, παρηγοριά,
πρίν έρθ' ή άνεπιθύμητη τής στερνής ώρας μαύρη
καί μισερή κακομοιριά.

Προτού τò κόψ' ή μοίρα μου τò γνέμα στην άνέμη,
κρατώντας του συγκρατημού στο χέρι μου τò γκέμι
θά τραγουδώ τόν έρωτά μου
για τήν καλή μου, πού όσο ζει
κ' ή μνήμη μου θά ζει, καί μέσ' στα χάη μαζί
—τò ξέρω—θά βρεθει κοντά μου.

Σάν τò σκοπό του τραγουδιού μου άργά
καί λίγο λίγο πιό γοργά
γύριζε, γύριζε, λοιπόν
του γλυκού στοχασμού μου άνέμη,
πού βλέποντας τò πέσιμο τών ώριμων καρπών
άπό τά δέντρα, άν τά χτυπών δέν τά χτυπών οί άνέμοι,
ουδέ σαλέβει ό λογισμός, ουδέ ή καρδιά μου τρέμει.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Ο ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΟΣ

Ο δέ «ρατές» είναι τέτοιος, πού να μη καταλαβαίνει κι' ούτε να μπορεί ποτέ να καταλάβει, πώς είναι «ρατές». Στην αρχή φανερώνεται με θόρυβο, με πυροτεχνήματα και τυμpanοκρουσίες. Δημοσιεύει στα περι-οδικά της μόδας σωρό τὰ ποιήματα, τὰ διηγήματα, τ' άρθρα· τρέχει από έφημερίδα σ' έφημερίδα παρακαλώντας να του τυπώσουν τούτο τò σημείωμα για τò δεινά βιβλίο, κείνη τή γνώμη για τò τάδε ζήτημα. Δίνει συνεντεύξεις, ανακατεύεται σε συλλόγους βγάζει περιοδικό τών «νέων», πού ζει πάντα λιγότερο απ' όσο φτάνουν για να ζήσει οί συνδρομές, πού κατορθώνεται δεξιά κι' άριστερά να μαζώνει. Η εμφάνισή του είναι πάντα γεμάτη επίδειξη· άν είναι φτώχος, δημοουργεί από τή φτώχια του τεχνοτροπία· είναι άπορόσεχτα ντυμένος, βρώμιος, μπαλωμένος, ακατάστατος, και τò κυριώτερο, ξυρίζεται κάθε βδομάδα γιατί δέν ενδιαφέρεται για τὰ έγκόσμια, φυσικά· ό νοῦς του είναι όλος στραμμένος στην τέχνη, ή ζωή του κυλάει «έν φαντασία και λόγῳ»· άν κροτιέται από ψιλά, φροντίζει να φορεί χτυπητές γραβάτες, παρόδοξα καπέλλα, μακρού, άτελείωτα πανωφόρια, μπαστουνάκια περίτεχνα και γκέττες. Κάθε μέρα είναι γεμάτος σχέδια για τή δημιουργία μιās νέας τέχνης· κηρύσσει τήν επανάσταση προς κάθε κατεύθυνση· νομίζει κανείς πώς θά χαλάσει τόν κόσμο κι' όμως δέν πρόκειται παρά για λόγια και μόνο λόγια· οί άνθρωποι του τού κύκλου του, αποφαινονται δογματικά, πώς είναι γερό μυαλό· οί έφημερίδες γράφουν για δαῦτον, πώς έχει όλο τò μέλλον

μπροστά του· (άλιμονο δέν πρόκειται να χει παρελθόν!), οί γεροντότεροι λόγοι δέ φειδωλεύονται τούς έπαίρους για τήν εργασία του· ξαίρουν άλλως τε πολύ καλά, πώς όλ' αυτά είναι μιὰ χαρούμενη, τιποτένια υπόθεση. Κι' ό «ρατές» τυπώνει τò πρώτο βιβλίο του· έχει πρόλογο γνωστού λογοτέχνη, είναι όμορφα—όμορφα τυπωμένο—άξίζει πάντα πιό πολύ τò περιέχον απ' τò περιεχόμενο. Τότε αρχίζει τὰ παρακάλα· οί βιβλιοπώλες βρίσκουν τόν μελετά τους, ως πού να θελήσουν να διαθέσουν μιὰ βιτρίνα για τήν παρουσίαση του βιβλίου του με τή φωτογραφία του στη μέση, οί δημοσιογράφοι ως πού να του γράψουν ένα έπαινετικό σημειωματάκι, οί παλιοι λογοτέχνες, ως πού να του στείλουν ένα γράμμα, όπου πρέπει έξάπαντος να μολογούνε, πώς τέτοιο ταλέντο δέν έχουν ξαναϊδεί κι' ούτε υπάρχει έλπίδα να ξαναϊδοῦν, οί κοσμικές κυρίες, ως πού να τόν δεχτούν στο σαλόνι τους, όπου δέν παραλείπει να κάνει λίγο κορτάκι κι' οί άνίδεοι κι' «άπροσοδιόννυσοι» γνωστοί, κατά κανόνα αγαθώτατοι μικροαστοί, ως πού να πάρουν τò βιβλίο του, πού έχουν τήν έξυπνάδα να μη διαβάσουν, με θερμή άφιέρωση, πού στοιχίζει ένα κατοστάρικο ή κάτι τέτοιο... Πολλές φορές ξερχεται ένα δεύτερο βιβλίο κατόπι, ύστερα ένα τρίτο. Η επανάσταση στην τέχνη έγινε, ό «ρατές» ονομάστηκε πια στις έφημερίδες «γνωστός λόγιος», τò κορτάκι κατέληξε σε καμμιά έφήμερη σχέση ή σε κανένα μικρονοικοκυρίστικο, άστείο γάμο, οί γνωστοί λόγοι τόν χαιρετούν φιλικά και δέ θυμούνται

ούτε τ' ὄνομά του κι' ἄς τοὺς μιλεῖ σὲ τόνο ἐγκάρδιο, γιατί ὁ «ρατῆς» ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ παίρνει ἀμέσως θάρρος καὶ νὰ σοῦ γίνεται ἀπ' τὴ δεύτερη ἐπίσκεψη στενὸς φίλος. Καὶ τότε ἀρχίζει ἡ δεύτερη περίοδος τοῦ σχεδίου του. Ἐτοιμάζει τὰ μεγάλα ἔργα. Βρίσκει καμμιά θεοσούλα, κά που, διορίζεται πρωτοκολλητῆς σ' ἓνα ὑπουργεῖο ἢ ὑπάλληλος σ' ἑταιρεία· ἂν κατορθώσει, ὕστερα ἀπὸ ἀνεκδιήγητες φουρτούνες κι' ἀδιάκοπα σκαμπανεβάσματα νὰ πάρει τὸ δίπλωμά του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, πηγαίνει δάσκαλος σ' ἐπαρχία ἢ «δικηγόρει» στὴν πρωτεύουσα· καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση ἡ ὑπαρξὴ του εἶναι γεμάτη πλήξη. Ὡς τόσο πάντα διατείνεται, πὸς ετοιμάζει τὸ «μεγάλο ἔργο». Τὰ χρόνια περνοῦν. Τ' ὄνομά του φαίνεται ὅλο κι' ἀραιότερα σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικά. Μὰ τὸ «μεγάλο ἔργο» ετοιμάζεται. Σιοχάζεται τὸ θόρυβο, πὸν θὰ δημιουργήσει ἡ ἔκδοσή του, καὶ προεξοφλεῖ τὴν ἀποθέωση. Ἀποφαίνεται ἀξιωματικά, πὸς τὰ μεγάλα ἔργα ὀριμάζουν σιγά—σιγά, πὸς οἱ δημιουργίες de l'oprie haleine, πὸν πρόκειται ν' ἀντιμετωπίσουν νικηφόρες τὸ χρόνο, θρέφονται μὲ τὴ σπουδὴ καὶ τὴν περισυλλογὴ. Ὡς τόσο τὸ μεγάλο ἔργο δὲ φαίνεται.

Καὶ τώρα ἀρχίζει ἡ τρίτη καὶ τελευταία περίοδος. Ὁ «ρατῆς» ἐξακολουθεῖ νὰ ὀνομάζεται «νέος λόγιος» κι' ἄς ἔχουν ἀσπρίσει τὰ μαλλιά του. Κάνει συντροφιά μὲ τοὺς «νεοσσοῦς» τῆς λογοτεχνίας, συνεργάζεται ἀριὰ καὶ πὸν στὰ περιοδικὰ τῶν νέων, κατασταλάζει τὰ βραδινὰ στὰ φιλολογι-

κὰ καφενεῖα, κάνει παρῆα μὲ ἀποτυχημένους ἠθοποιούς, μὲ ἀγνωστούς μεγαλοφυεῖς μουσικοσυνθέτες, μὲ ἐκδότες λαθροβίων φύλλων. Στὸ τέλος—τέλος μπορεῖ ν' ἀποχτήσει καὶ λίγο πνεῦμα. Τότε γίνεται διασκεδαστικός. Ἡ ὀμιλία του εἶναι γεμάτη σαρκασμὸ καὶ περιφρόνηση πρὸς τὶς καθιερωμένες ἀξίες, τὸ γούστο του πολὺ δύσκολο.

Ξεκίνησε ἀπὸ τὴν ἀντίληψη πὸς ἡ τέχνη εἶναι κοινωνικὴ λειτουργία καὶ πὸς ὁ καλλιτέχνης πρέπει ν' ἀπευθύνεται στὸ πολὺ κοινὸ, καὶ καταλήγει στὴ γνώμη, πὸς ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία εἶναι γιὰ τοὺς λίγους καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.

Μισεῖ τὸ πλῆθος, πὸν δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει τίποτε. Ἀνακαλύπτει παλαιούς ξεχασμένους ποιητές, ντόπιους καὶ ξένους, ἐκθειάζει τοὺς μεγάλους παπαγνωρισμένους, βρίσκει σ' ἀσήμαντες φρασοῦλες παλαιῶν βιβλίων γενναιότατες κοσμοθεωρίες. Πολλὲς φορὲς ἀποτελματώνεται στὸ «καλαμποῦρι». Τ' ἀστεῖα του κυκλοφοροῦν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα· πολλοὶ θαυμάζουν τὴν προφορικὴ ἐξυπνάδα του πὸν εἶναι κάποτε πικάντινη καὶ κάποτε βλάσφημη, μὰ τρέμουν ὅλοι τὰ γραψίματά του.

Ἐνα καλὸ πρωτὶ βρίσκεται ξυλιασμένος στὴν κάμαρά του. Ἐνας ἐπίδοξος «ρατῆς» τοῦ ἐκφωνεῖ τὸν ἐπικήδειο κι' ἓνα ὀλιγόστιχο στὴν ἐφημερίδα τὸν μνημονεύει γιὰ τελευταία, μὰ ἐντελῶς τελευταία φορὰ, ὡς «γνωστὸ λόγιо.»

I. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩ ΤΟΠΟΥΛΟΣ

AMOUR DE TROITTOIR

Στοὺς δρόμους τοὺς φαρδεῖς μὲ τὰ λαμπρόνια μιὰ νύχτα τοῦ χειμῶνα καὶ μὲ χιόνια, πὸν πέφτουν—ροκανίδια—καὶ σὲ ἰτύουν ντόμα λευκό, μ' ἀπόχρωσες, π' ἀφίνουν τὰ φευγαλέα φῶτα ἐνὸς ταξί..

Τὴν ἴδια νύχτα τοῦ χειμῶνα μὲ τὰ χιόνια κάπου, στὸ ὠχρὸ ἡμιφῶς, μέσ' στὰ λαμπρόνια, στὸ φέξιμό τους τὸ νωθρὸ, θὲ ν' ἀνταμώσεις τὸν ἔρωτα—πὸν ἂν θὲς νὰ ζευγαρώσεις, τὸν ἔχεις—ἀπὸ μιὰ ματιὰ λοξή!...

Τὴν ἄλλη μέρα, ἀργά, καθὼς θὰ λυώνει μέσ' στὴν ὄγρη τὴν ἄσφαλο τὸ χιόνι, τὰ ἀχνάρια τοῦ ἔρωτά σου τοῦ ἀνόμου θὰ σμίξουν τὰ νερὰ μιᾶς ὑπονόμου!

ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ

“Ὅλα ἦταν πιὸ ὀμορφότερα κι' ὄλα ἦτανε πιὸ ὠραία. πιὸ ὠραῖο τὸ φῶς τοῦ αὐγερινοῦ, τὸ φῶς τοῦ ἀποσπερίτη. Θυμοῦμαι μιᾶς ροδακινιάς κατάφορτο ἓνα κλῶνο, πὸν ἔμπαινε ἀπ' τὸ παράθυρο κι' εὐώδιαζε τὸ σπίτι. “Ὅλα ἦταν πιὸ ὀμορφότερα κι' ὄλα ἦτανε πιὸ ὠραία.

“Ὅλα ἦταν πιὸ ὀμορφότερα κι' ὄλα τὸ ἴδιο ἐμείναν τὸ σπίτι μου, ἡ ροδακινιά κι' ἡ θάλασσα στὸ βᾶθος. “Α! ἡ θάλασσα! πότε βουνό, πότε στρωτὸ μετὰξί· ὄλα ἦταν πιὸ ὀμορφότερα κι' ὄλα τὸ ἴδιο ἐμείναν κι' ἐγὼ μόνο εἶμ' ἀλλοιώτικος κι' ἐγὼ μόνο ἔχω ἀλλάξει.

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΔΙΑΛΕΞΗ ΤΟΥ κ. ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ

[Στήν περυσινή σειρά τῶν λογοτεχνικῶν διαλέξεων τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ὁδεῖου» ὁ ποιητής καί μόνιμος συνεργάτης μας κ. Ρήγας Γκόλφης μίλησε γιά τρία πρόσφατα τότε ποιητικά βιβλία πού ἦταν νά κριθοῦν μέ πολλές ἄλλες ποιητικές συλλογές γιά νά διεκδικήσουν τὰ Κρατικά Λογοτεχνικά βραβεῖα.

Τὴν ὁμιλία αὐτὴ τοῦ κ. Γκόλφη πού περιέχει συγκριτικούς χαρακτηρισμούς γιά τὴν νοελληνικὴ τέχνη τοῦ λόγου δημοσιεύουμε σήμερα].

Τὸ «Ἑλληνικό Ὁδεῖο» ἐπιθυμεῖ μιά εἰσήγηση στὴν ἀποψινὴ ἀπαγγελία ποιημάτων πού θ' ἀκούσετε ἀπὸ τὴν κ. Τερέντιο καί τίς μαθητρίδες τῆς.

Λοιπὸν ἀπὸ ἀνάγκη ἢ εἰσήγηση θὰ καταλήξῃ σὲ κρίση. Κρίση. Εἶναι ἡ λέξη τῆς μόδας. Μὰ ὅσο κι' ἂν ἐδῶ δὲν πρόκειται γιά οἰκονομικὴ κρίση—μόνο γιά σύγκριση—πρέπει νά πούμε πὼς ὁ οἰκονομικὸς κλονισμὸς, τοὺς τελευταίους καιροὺς, δὲν ἐπηρέασε διόλου τὴ δική μας Λύρα. Ἐξακολουθεῖ κάθε εἶδος κατάθεση στὴ νοελληνικὴ Λυρικὴ Τράπεζα. Ἡ πίστη τῆς εἶναι ἀπεριόριστη, μὲ ὄλο πού τὸ νόμισμα πού πληρώνει τοὺς καλλιτέχνες εἶναι ἀρχαῖα ξεπεσμένο. Αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι τίποτα καινούριο. Ἡ καλλιτεχνικὴ μονέδα δὲν εἶχε ποτὲ καμιὰ ἐλπίδα ν' ἀνεβῆ σὲ καμιὰ χρυσὴ βάση.

Τελευταῖα φάνηκε γιά λίγο πὼς μποροῦσαν ν' ἀλλάξουνε τὰ πράματα. Τὸ Κράτος εἶχε ἀποφασίσει νά διαθέσῃ ἕνα σημαντικὸ χρηματικὸ ποσό γιά νά τονώσῃ τὰ γράμματα καί τίς καλὲς τέχνες. Ψηφίστηκε νόμος, εἶδανε ὁ φῶς τὰ κανονιστικὰ διατάγματα, ἐγίνε ἡ ἐκλογή τῶν μελῶν σὲ ἐπιτροπὲς τῆς ἀπονομῆς τῶν

βραβείων—μὰ ὅλα μείνανε στὴ μέση. Τὸ Κράτος δὲ θέλησε νά δώσῃ τὴν ψηφισμένη χρηματικὴ πίστωση. Ἡ οἰκονομικὴ κρίση ἔφαγ' ἔτσι τὴν καλλιτεχνικὴ.

Καὶ ὅμως, τὰ ἔργα πού θὰ διεκδικούσανε τὰ βραβεῖα εἶχανε κιόλας ὑποβληθῆ. Στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους εἶχε ἀρχίσει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ περιέργεια. Μαζὶ καὶ ἡ δική μου. Κεντριζόμενος ἀπὸ παλιὰ συνήθεια, ἀπὸ τότε πού σχεδιάζα διάφορες λογοτεχνικὲς κρισιολογίες στὸ πολεμόχαρο ἐκεῖνο φιλολογικὸ περιοδικό, τὸ «Νουμά», καταπιάστηκα καὶ πάλι τὴν ἴδια τέχνη.

Μὲ ὅλη τὴ συναδερφικὴ συμπάθειά μου πρὸς τοὺς νεώτερους ποιητὲς μας, σ' αὐτοὺς πού ἡ προοδευτικὴ τους ψυχὴ καινούριους ἀνοίγει ὁρίζοντες φαντασίας, ἡ ἰδέα μου εἶτανε πὼς γιά τὴν πιθανότητα τοῦ ποιητικοῦ βραβείου τρεῖς ποιητικὲς συλλογές θὰ ξεχωρίζαι, θὰ ἐρχόντανε στὸ κῆμα, στὸν ἀφρὸ μέσα στὴν τριφυλισμένη ἀπὸ διάφορα πνευματικὰ ρεύματα κριτικὴ θάλασσα—γραμμένες καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ τοῖς πρὸ προχωρημένους στὰ χρόνια καὶ στὴν τέχνη.

Καὶ οἱ τρεῖς ποιητὲς, εἶναι ἀνθρωποεισεβαστοί, συντηρητικοί—προϋπό-

θεση ἀπαραίτητη γιά ἐπίσημη ἐπιτυχία στὴ σημερινὴ μας πονηρὴ καὶ ταραγμένη ἐποχὴ—καταχτήσανε μὲ θέση μέσα στὸ νεοελληνικὸ Παρνασσό, ἔχουνε καλλιτεχνικὴ πείρα ἀξιοσημείωτη καὶ ταλέντο ἀναμφισβήτητο. Καὶ οἱ τρεῖς καλλιεργοῦνε στὸ στίχο τὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ ἐνὸς καλοῦ τεχνίτη πού ἔχει ἐπίγνωση τῆς ἀξίας τῆς, ἂν καὶ κάπου μερικὲς ἀπιστίες πρὸς αὐτὴ δὲ δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὴ λεγόμενη ποιητικὴ ἄδεια. Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι λυρικοί. Μὰ ὁ λυρισμὸς τοῦ κ. Μαλακάση εἶναι ἀγνὰ καὶ ἄδολα ποιητικὸς, τοῦ κ. Τσιριμῶκου ὑποβλητικὰ φιλοσοφικὸς καὶ τοῦ κ. Παπαντωνίου ψυχικώτερος, κάπου πρὸ σκοτεινός, κάπου διαφανέστερος. Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι μαέστροι στιχοφυροί. Μὰ ἡ στιχοφυρία τοῦ κ. Μαλακάση ἔχει μουσικότητα καὶ χάρη, τοῦ κ. Τσιριμῶκου δεινὴ ρυθμικὴ μυστοριὰ καὶ τοῦ κ. Παπαντωνίου μιά ἀπλότητα πού εὐχαριστεῖ. Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι σκεπτικιστὲς. Μὰ ἡ σέψη τοῦ κ. Μαλακάση περνᾷ πρῶτα ἀπὸ τὴν καρδιά, τοῦ κ. Τσιριμῶκου ἀναβούζει ἀπὸ τὴν παρατήρηση καὶ τοῦ κ. Παπαντωνίου ἀνεβαίνει ἀπὸ ἕνα βάθος μυστηρίου. Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι αἰσθηματικοί. Μὰ τὸ αἶσθημα τοῦ πρώτου εἶναι λεπτὸ, μελαγχολικὸ μαζὶ καὶ παρηγορητικὸ, τοῦ δευτέρου εἶναι βαθὺ μ' ἕνα τόνο συχνὰ ἀπαισιοδοξίας καὶ τοῦ τρίτου εἶναι ἀπαλὸ καὶ θρησκευτικὰ ὀρασιοληπτικὸ. Καὶ οἱ τρεῖς τέλος εἶναι ἁρμονικοί. Ὁ κ. Μαλακάσης στὴν προσωπικὴ του μελωδία, ὁ κ. Τσιριμῶκος στὸ δραματικὸ του τόνο καὶ ὁ κ. Παπαντωνίου στὴν ὑπερευαίσθησία του.

Τὰ «Ἀντίφωνα», τὸ τελευταῖο ποιητικὸ βιβλίον τοῦ κ. Μαλακάση—ἐλπίζουμε ὅχι καὶ τὸ στεγνὸ—, εἶναι καρπὸς ὄριμος μᾶς πολύχρονης λυ-

ρικῆς καλλιέργειας, πού ἔδωσε στὰ νέα μας γράμματα ἕνα τόνο κομψότητας καὶ διακόσμησης. Στὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἀπαντοῦμε τὸν ποιητὴ μας νά βλέπῃ τὸν κόσμο βαθύτερα, μὲ μάτι πρὸ ἐμπειρο, μὲ ψυχὴ πρὸ δοκιμασμένη, μὲ καρδιά τρυφερώτερη, μὲ συγκίνηση πού δὲν μπορεῖ συχνὰ νά συγκρατηθῆ, παρὰ ἐκδηλώνεται γόνιμη καὶ ἀκέραια. Μὰ ὁ ποιητὴς γιά νὰ φτάσῃ ἐδῶ, πέρασε ἀπὸ τοῖς ζωγραφικὸς καὶ πλαστικὸς στίχους τῶν «Συντριμμάτων», ἀπὸ τὴ χαριτωμένη λεπτότητα τῶν «Ὁρῶν», ἀπὸ τὴ συνθετικότητα τῶν «Περωμένων» καὶ τὴν πλούσια ἀνθήση τῶν «Ἀσφοδέλων». Κι' ἔτσι μπῆκε στὴν ποιητικὴ του ὀριμότητα μὲ ὅλη του τὴ χάρη καὶ τὴ μουσικὴ δεξιότητα, μὲ τὸ χαμογελαστὸ πόνυ, μὲ τὸ στεγνὸ δάκρυ, μὲ τὸ παιχνιδίσμα ἐκεῖνο στὸ πνεῦμα καὶ στὴ φράση, πού ἀποτελεῖ τὴν προσωπικὴ του σφραγίδα.

Ὁ ἴδιος πιστὰ χαρακτηρίζει τὰ τραγούδια του αὐτὰ σὰ λουλούδια, πολλὰ λουλούδια, πού πέσανε ἀπὸ τὸ ἀναποδογύρισμα μᾶς γλάστρας μέσα στὸ νερό, σὰ νὰ ρίχτηκαν ἀπὸ κάπου ψηλά, ἀπὸ τὴ χώρα τῶν ἀστρῶν χαϊδεμένα ἀπὸ χνουδένια σύννεφα. Μὰ τί μᾶς ἀντιφωνοῦν τὰ αἰσθήματα τῶν λυρικῶν του ταξιδιῶν μέσα στὸν κόσμον τοῦ ὄνειρου καὶ τῆς πραγματικότητας; Ταξιδεύουμε κι' ἐμεῖς μαζὶ μὲ τὸν ποιητὴ. Σκύβουμε μέσα στὸ νερό καὶ βλέπουμε νά διαβαίνουνε χίλιοι δυὸ οὐρανοί. Ἐκεῖ γεννιοῦνται τὰ χρώματα καὶ σὰν ἡ νύχτα φανεῖ ἐκεῖ καὶ πεθάνουν. Μὰ τώρα ἀπὸ τὴ λίμνη δὲν προσμένουμε καμιὰ καινούρια συγκίνηση. Εἶναι γιά μᾶς σὰ μιά γνωστὴ ἀπόκριση, σὰν ἕνα ἀγαπημένο βιβλίον, μὰ πολὺ παλιόν. Νά, ἡ χαρακτηριστικὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν

κυματοδαρμένη ψυχή του ποιητή.

Και όμως στη βραδινή σιγαλιά του δάσους, τόσο πολύ χτυπά ή καρδιά, πού μόνο δε σπάει. Τα δέντρα την ακούνε, διαβαίνει εν' αερόκι στα φύλλα και την κλαίει. Μονάχα ή συντροφισά του δεν τον ακούει. Έτσι δειλιάζει ο λόγος να είπωθῆ. Γιατί; Τάχα τα νειάτα περάσανε; Ίσως έτσι πρέπει να είναι. Οί νέοι γελοῦνε όπου απαντούνε δάχρυα κι' αδιαφοροῦνε μπροστά στα πένθη. Και τα λόγια της παρηγοριάς, στον ανεπάντεχο τὸ χαμό, πόσο φτωχὰ είναι, πόσο λίγα λένε! Και πόσες φορές μὰς κυβερνά ή ἀναμελιά, ἐνῶ ή καταστροφή μὰς φαίνεται σὰν ὁ μοναδικὸς λυτρωμὸς! Μὰ τὸ τραγούδι τὸ παλιό, τὸ καθημερινό, τὸ αἰώνιο, εἶν' ἐκεῖ, στὸ πλάι μὰς. Μὰς χαϊδεύει τὴν ψυχή και μαζί μὰς σφάζει σὰ μαχαίρι. Εἶναι τὸ τραγούδι τοῦ τροβαδούρου πὸν πέρασε ὅλη τὴ νύχτα κάτω ἀπὸ τὸ σφαλιστὸ παραθύρι, κι ὅταν τὰ χαράματα πῶνει ἀργὰ τὸ δρόμο, τὸ μακρὸ ἀνήφορο, σηκώνει τὴν κιθάρα στὸν ὄμο σὰ σταυρὸ και σκυφτὸς ἀνεβαίνει στὸ Γολγοθά. Ζητιάνος και τραγουδιστής. Ζητιανεύει τὴν εὐτυχία και τραγουδεῖ τὸν ἔρωτα, τὴν πλάνη, τὴν προσδοσία, τὴν ἀπέραντη ἐρημιά, τὴ θολὴ μέρα. Ἀγαπᾶ, ποθεῖ, ἀπαρνιέται, θανατίζει.

Μέσα στ' «Ἀντίφωνα», απαντοῦμε κάποιες σελίδες πὸν ὁ συχνὰ προσωπικὸς ποιητής, γίνεται ἀκόμη πὸ ὑποκειμενικός. Ἐκεῖ πὸν ζωγραφίζει ὀλόκληρη τὴν ἀτομικότητά του, σὰν ἕνας ἀντικειμενικός παρατηρητής, σὰν ἕνας ξένος. Τὴ βλέπει τώρα μὲ τὴν προσοπτικὴ τοῦ καιροῦ πὸν πέρασε. Τὰ τέσσερ' αὐτὰ σονέτα εἶναι μιὰ δημιουργία ἐξαιρετικῆς χάριτος και λεπτότητας. Μιὰ ἐξομολόγηση τοῦ ποιητῆ... Νέος, καλοφτιασμένος περ-

νοῦσε μιὰ ζωὴ, τάχατες ἀφρόντιστη. Κι ὅμως ἀπὸ μικρὸ παιδί μοιραζότανε τὶς φροντίδες του μὲ τὴ Μούσα. Περιπέτειες δὲ ζητοῦσε, μὰ ή μοῖρα τὸν ἔφερονε πρὸς αὐτές. Ἐπιθυμοῦσε νὰ ρεμβάζῃ, ν' ἀναρωτιέται γιὰ τ' ἀπλά πρόματα, ὄχι τὰ πολυσύνθετα και μὲ τέτοια ή ὥρα του νὰ περνᾶ. Νὰ παίρνῃ στὸ καφενεῖο τ' ὄρεχτικό του, τὸ ἕνα πάνω στ' ἄλλο κ' ὕστερα νὰ μαντεύῃ βαρὺ τὸ κεφάλι, γεμμένο στὸ στήθος. Ἐξαφνα, νὰ σηκώνεται και νὰ νιώθῃ πὸς εἶναι ἕνας ἀλιώτικος ἐντελὼς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν προσητερινὸ ἑαυτό του. Κ' ἐνῶ προσδοσιές, βάσανο, πάθη τυραννοῦνε τὴν ψυχή του, ὅμως πάντα μοιάζει σὰν παιδί ἀνυπάκουο και κακοκέφαλο. Ὁ νοῦς του πλάθει φαντάσματα, πὸν τριγυρίζουνε τὴ ζωὴ του κ' ή καρδιά ὀλοέν' ἀδιόρθωτη τὰ τραγουδεῖ. Πλανήθηκε χρόνια στὰ ξένα, σὲ μικρὸς και μεγάλες πολιτείες, ἔξισε πάντα μὲ συντροφιά τὴ θλίψη. Ἀγύρευτος γιὰ φίλο, γελασμένος στὸν ἔρωτα, οἱ χαρὲς ἀπαγορευμένες και οἱ λύπες πάντοτε ἱερές. Κι ὅμως δυνατὸς ἔτσι, σὰ νὰ βουτᾶ τὴς ψυχῆς του τὸ ἀτσάλι στὴ φωτιά τοῦ πόνου, γιὰ τὴ Μούσα. Φύλακας τὴς δόξας και τὴς τιμῆς της, ὅπως τὴν ἀγαπᾶ μὲ πάθος, πραγματικὸ σὰν ἕνας ἄξιος ποιητής.

Τ' «Ἀντίφωνα» τοῦ κ. Μαλακάση, εἶναι μιὰ ἐντονη αἰσθηματογραφία, ἐνῶ τὰ «Σονέτα» τοῦ κ. Τσιριμώκου ἀποτελοῦνε μιὰ λυρική ψυχογραφία. Ὁ κ. Τσιριμώκος ἦρθε στὴν ποίηση ἀπὸ τὸ δρόμο τὴς φιλοσοφίας. Γιὰ τοὺς πολλούς, ἄργησε νὰ φτάσῃ στὸ λυρικό τέρας, μὰ γιὰ ὁσους ψάχουν και παρατηροῦνε, αὐτὸ εἶτανε τὸ φυσικό του ξαναγύρισμα. Ὁ ποιητὴς τῶν «Σονέτων», ἄρχισε πὸν ἄλλο νέος μὲ στίχους, πὸν θὰ τοὺς βοῆ ὁ ἱπομονετικός ἐρευνητής μέσα σὲ

ξεχασμένους τόμους ἐνὸς παλιοῦ φιλολογικοῦ ἡμερολογίου, τὴς «Ποικίλης Στοᾶς» τοῦ Ἀρσένη. Ἐκεῖ ὁ Μάρκος Πόλος μὲ τὴ φλογερὴ καρδιά τὴς νιότης τόνισε τὸ ἀβρό του ἐρωτικό τραγουδάκι. Ἡ κιθάρα του σόπασε ξαφνικά. Ἄλλες μελέτες τὸν συνεπήρανε γιὰ πολλὰ χρόνια. Μὰ τὸ λυρικό του δαιμόνιο κοιμότανε βαθιά, ποτὲ δὲν ἔσβησε. Κ' ἔξαφνα μὲ τὰ πρῶτα χιόνια τὴς ἡλικίας, ὁ παλιὸς ἀγαπητὸς δρόμος τὴς μούσας τὸν ξαναβρίσκει ὀδοιπόρο. Μὰ τώρα βαδίζει στερεά, γνωρίζει πὸν πηγαίνει και τὰ ποιητικά του βήματα, γερά και ρυθμικά ἀντηχοῦνε στὸ γύρω του κόσμο.

Ἀπὸ φυσικό του ἔχει μιὰ τραχύτητα, πὸν ἔχει τὸ μυστικό νὰ τὴν ἀπαλύνει. Τὴν τραχύτητα τοῦ στίχου τὴ μαλκώνει μὲ τὴν τέχνη, τὴν τραχύτητα τὴς ἐσωτερικῆς του ἀπαισιοδοξίας τὴν ἀπαλύνει μὲ τὴς σκέψης του τὸ φῶς, πότε ἐλπιδοφόρο, πότε παρηγορητικό, πότε ἀνακουφιστικό, πότε λυτρωτικό, πὸν φτάνει συχνὰ στὴ μα αριότητα. Μελετᾶ και παρατηρεῖ τὴν πλάση και βλέπουμε τὸν τροπο πὸν τὰ φυσικά φαινόμενα βρίσκουν ἀντίλαλο μέσα στὴν ψυχή του. Καὶ ὅμως πίσω ἀπὸ τὴν πίκρα τοῦ ψαλμοῦ του κάπου ἐκεῖ μακριὰ ή δίψα τὴς ζωῆς και ή χαρά της τοῦ φωτίζουνε τὸν καιμὸ. Ναί, χαρὰ ζωῆς και γλυκὸς πόνος ἐγκαρτέρησης συμπλέκονται σ' ἕνα ποιητικό λουλουδένιο στεφάνι. Ὁ ποιητὴς τῶν «Σονέτων» εἶναι ξεχωριστὸς λογοτεχνικός χαρακτήρας μέσα στὴ νέα μας λυρική ποίηση. Δὲν παραπατᾶ, δὲν παλινοδεῖ, δὲ φεύγει ἀπὸ τὴ χαραγμένη του γραμμὴ. Μὰς δείχνει ἕνα κόσμο, μικρὸ ή μεγάλο ἀδιάφορο, μὰ ἕνα κόσμο ἀξέριο, δικό του, μὲ φυσιογνωμία καθαρὴ, μὲ πρῶτο ὄρο τὴ ὑνέπεια. Στοχαστικός, ζωγραφικός,

περιγραφικός ἐδῶ, δραματικός συχνά, ἐκεῖ σατυρικός, ἄλλοῦ ρομαντικός. Λένε πὸς πολλές φορές ὁ πὸν ἀλύγιστος, ὁ πὸν ἀψὺς χαρακτήρας, ἔχει στιγμὲς ἀσύγκριτης τρυφερότητας. Νά, γιὰ τὴ μέσα στὶς σελίδες τὴς συλλογῆς αὐτῆς μποροῦμε νὰ βροῦμε στίχους πὸν εἶναι συνθεμένοι μὲ φιλὴ και μὲ χᾶδι ψυχῆς.

Νὰ βλέπῃς τὴ δόση σὰν ποτάμι ἀπὸ χρυσάφι μὲς στὰ γελοῦμενα νερά. Στὸ ἡλιόγεμα νὰ γαληνεῦουν οἱ λῦπες. Ἐνῶ ἀγοπιέσαι κι' ἀγαπᾶς νὰ πονῆς σὰ νὰ εἶναι ἄδια τὰ στήθη σου. Ἡ ἀνθρώπινη μοῖρα νὰ πλέκῃ στὰ σκοτάδια μέσα πλανέματα κ' ἐπιθυμίες.

Ὁ κ. Τσιριμώκος στὴ φόρμα τοῦ δεκατετραστίχου βροῖκει ὄλο τὸν ποιητικό του ἑαυτό. Ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ἐπιμελής στὴ μορφή και συγκρατημένος στὸ νόημα. Πλατυασμούς στὴ φράση και ξεχειλίσματα στὸ αἶσθημα δὲν ἀνέχεται. Τὰ προηγούμενα βιβλία του «Ἐκ βαθέων» και οἱ «Ἔρωτες τοῦ δειλινοῦ», ἐκφράζονε τὴν ποιητικὴ του αὐτὴ διάθεση. Τὰ «Σονέτα» τὴν ἐνεργοῦνε, τὴν τελειοποιῦνε, τὴν ἀποκρυσταλλώνουν. Τὰ σύντομα αὐτὰ ποιήματα τὰ ζῆ ὁ ποιητής, ή καλύτερα, μέσα στὰ ποιήματ' αὐτὰ σαλεύει ὀλόκληρη ή διανοητική, αἰσθηματική και ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ. Εἶναι τὸ ἄσυλο πὸν ζητεῖ νὰ βοῆ, τὴν πνευματικὴ του χαρὰ και δικαίωση. Τὴς φαντασίας του ή παλέτα εἶναι πολύχρωμη και ὅμοια ἱστορεῖ ἕνα καιμὸ ή ἕνα χλωμὸ δέντρο. Ζητεῖ νὰ τὸν πλημυρίσῃ, νὰ τόνε ναρκώσῃ ὁ γλυκὸς ἐρωτικός πόνος, πὸν ή πληγή του εἶναι ἀγιάρευτη. Δὲν ἐπιθυμεῖ μῆτε ἀστραπή, μῆτε βροντή. Μόνον βουβὴ βροχή, σὰν κλάμα σιγαλινὴ, νὰ στάξῃ τὰ κρυφὰ δάχρυα μέσα στὴν ψυχή... Φτάνουμε στὸ τέρμα τοῦ βίου. Μὰ τὸν κόσμο δὲν τόνε

γνωρίσαμε. Τὰ περασμένα μοιάζουνε σὰ βιβλίο ἄγραφο. Ἔρχεται ὦρα πὺν ὁ ἄνθρωπος ὅλα τὰ ξεχνᾷ, ὅταν ἀστράψει μπροστά του τὸ φτερό τοῦ θανάτου. Μὰ μέσα στὴ μοναξιά τότε θαμπώνει τὸ φῶς πὺν ὀίχνη γύρω του ἢ ζωὴ. Γυρίζουνε οἱ στοχασμοὶ σὰν πουλάκια ἀπάνου σὰ κλαδιά πὺν χτυποῦνε τὰ φτερά, τινάζοντας τὴ δροσιά. Γιατί κλαῖς, ὦ ἄνθρωπε, γιατί αἰώνια λαχταρᾷς καὶ ποθεῖς; Ὁ πόνος εἶναι τόσο βαθύτερος ὅσο περισσότερο κρυφὸς καὶ συγκρατημένος. Ἔλα καὶ κάθισε κοντὰ σὲ μένα, κοντὰ στὴ Μούσα. Τὴν ἀγάπη μου τὴν ἔχεις καημένη. Σκίψε μέσα σου νὰ ἰδῆς. Σοῦ φέρνω δῶρ' ἀτίμητα, σοῦ φέρνω τὴ λαχτάρα μου, τὸν πόθο μου γιὰ ταξίδια ἀπόκοσμα, σοῦ φέρνω τὸ λυτρωμὸ ἀπὸ τὴ μοῖρα σου. Ἄνοιξιὰτικη χαλοκαιριά, λαμπρὸς ἥλιος τοῦ Μᾶη.

Παντοῦ φῶς. Χυμένη ἀνάμεσα στὴν πλάση ἢ λαλιά μου εἶναι τὸ ἔρωτικό τραγούδι τοῦ ἀηδονιοῦ. Τὸ πνεῦμα μου εἶναι τὸ ἄβρο φῶς. Ὁ γλυκὸς μου ἀνασασμὸς εἶναι τὸ δροσοβολισμένο ἀγέρι καὶ οἱ στοχασμοὶ μου εἶναι τὰ λουλούδια γύρω. Λουλούδια ἄγνά, κρῖνα λευκά, γιασεμιά, βιόλες σκορπίζουνε τρυφερὸ ἄρωμα. Κι' ὅμως ὅλες οἱ ἐπιθυμίες, ὅλα τὰ ὄνειρα σέρονται σὰν ἓνα πουλί πὺν ἔχει σπασμένο, συντριμένο τὸ φτερό του.

Ἄν ὁ κ. Τσιριμῶκος εἶναι μονότροπος μορφικᾶ ὅτῃν τόση ποικιλία τῆς ἔμπνευσῆς του, ἀντίθετα ὁ κ. Παπαντωνίου εἶναι πολύτροπος μὲ ὅλη τὴ μονοτονία τῆς ποιητικῆς του διάθεσης. Ἡ διάθεση αὐτὴ στὰ «Θεῖα δῶρα» εἶναι κατασκευαστικὴ, λειτουργικὴ. Ὁ ποιητὴς μέσα στὴ λυρική του ἔκσταση ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν ὑψῶνῃ τὴ φωνή. Ἡ ὁμιλία του εἶναι βαθεῖα, ἐπιβλητικὴ, ἀργὴ καὶ σιγανή. Μὲ ἀ-

πλό τρόπο προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθηματά του. Ὁ ἦχος μᾶς φτάνει ἐκλεπτισμένος ὅσο κι' ἂν εἶναι μουσικός. Ὁ ἀνθρώπινος πόνος ἔχει διυλιστῆ μέσα στο ἔλεος τῆς μετανοίας. Τὸ πάθος ἔχει ἐξαυλωθῆ. Ἡ λιτὴ ὁμορφιά τῆς ποιητικῆς ιδέας ἀντιστοιχεῖ στὴ λιτὴ ζωγραφιὰ τῆς φράσης. Στὸν πόθο ἀντιστέκει ἡ ματαιότητα, στὴ θεῖα νόση ἢ ἐνέργεια τῆς ὕλης, στὴν ἀγάπη ὁ χαλασμός, στὴν ἀπεραντισυνη τ' οὐρανοῦ ἢ ἀδύναμη καὶ στενὴ λεπτομέρεια. Νά, τὸ λυρικό ἰδανικό τοῦ κ. Παπαντωνίου. Καὶ ἡ σύνθεσή του; Ἡ σύνθεσή του εἶναι μιὰ ἀλεπάλληλη παράταξη φραστικῶν εἰκόνων. Περιγράφει τὴν πλάση γύρω μας καθὼς καὶ τὸν ἐσωτερικό του κόσμον μὲ ζωγραφικὲς γραμμὲς καὶ μὲ χρώματα. Οἱ γραμμὲς ἀπλές, τὰ χρώματα πλούσια.

Μὴν ξεχνοῦμε πὺς ὁ ποιητὴς εἶναι ἵπὸ τοὺς πύδ λιγοφανερωτους. Ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ «Τὰ πολεμικὰ τραγούδια» τυπώθηκε ὅταν εἶτανε νέος, ὕστερ' ἀπὸ τὸν παλιὸ ἐκεῖνο πόλεμο τοῦ 1897. Τὰ «Θεῖα δῶρα» τὸ δεύτερο ποιητικό του βιβλίο—ἐξὸν ἀπὸ τὰ παιδικὰ τραγούδια—κυκλὸς φέρησε στὴ στιγμὴ τῆς πνευματικῆς του ὀριμότητος. Μὰ τί περιεργο... Ὅποιος βαθύτερα ἐξετάσει τὰ δημιουργήματα τοῦ κ. Παπαντωνίου, θὰ πα ατηρήσῃ πὺς ὁ λιτὸς τόνος τοῦ τραγουδιοῦ του δὲν εἶναι καὶ ἄμοιρος τέλεια κάποιας ρητορικότητος. Κατ'ὄρθωσε λοιπὸν ὁ ποιητὴς νὰ συνδυάσῃ στὴν τέχνη του, τὰ δυὸ αὐτὰ ἀντίθετα στοιχεῖα μ' ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο. Καὶ τοῦτο γίνεται φανερότερο σὲ ποιήματα καθὼς τὸ «Ταξίδι», τὸ «Νερό», «Τὰ μάτια πὺν κλαῖνε», «Πανθεϊστικὸ ἀνάκρουσμα». Ὁ ποιητὴς συχνὰ νοσταλγεῖ. Νοσταλγεῖ τὸ βουνίσιο χωριὸ τῆς Ρούμελης πὺν προτοεῖδε τὸ φῶς, νοσταλ-

γεῖ τὴν Ἀθήνα πὺν τὸν ἀνάστησε καὶ τὸν πλάνεψε, κι' ἀκόμα ποθεῖ νὰ ἐκφράσῃ τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνεκφραστο σὲ μιὰ βουβὴ ἐξομολόγησι, τὶς κρυμμένες λαχτάρες, τὸ σκοτάδι τοῦ πόνου, τὸ βράδυ τῆς ἐγκαρτέρησης, τὰ σκιόφωτα φτωχὰ ὄνειρα, τοὺς πόθους, τῆς φαντασίας τὰ βιολίσματα, τὰ λυπημένα δειλινά, τὰ κνηνημένα πουλιά τῆς οἰκίας, τραγούδια πὺν φεύγουν. Ἡ ποιητικὴ του διάθεση περπατεῖ τὶς πύδ πολλές φορές, ὄχι στὸ πλέριο κι' ἀστραφτερό φῶς, μὰ μέσα σ' ἓνα θαμπόφωτο ψυχικό. Κάτι σὰ φοβισμένο, μυστηριακό, κουρασμένο, πολὺ πικρὸ καὶ μισοσβησμένο τὸν περιτριγυρίζει. Μὰ μαζί γοητευτικό καὶ πλανερό.

Ἦ πνοή, πὺν σὰν ἠχερὸ ποτάμι τρέμει στὴ λευκά, ἀνήσυχα σαλέματα, θεῖο χαιρέτισμα στὰ φύλλα, ὦ νόημα σταλμένο ἀπὸ τὰ βαθιά τοῦ κόσμου, ποῖα σκέψη, ποῖα γνώση θὰ μπορέσῃ νὰ σὲ μάθῃ; Ὁ καημός. Αὐτὸν πὺν οἱ ἀνέμοι τὸν κάμει μίλημα, πὺν τὸν ἀκούσε ἀνεργὸς βοσκὸς κ' ἔμαθε νὰ παίξῃ τὴν παραπονιάρικη φλογέρα. Αὐτόν, πὺν ἅμα τὸν σκορπίσουμε στὰ πέλαγα, στὰ

δάση, στοὺς κάμπους, στὰ βουνά, τὸν μοιράσουμε τοῦ κόσμου, γίνεται πύδ βαρὺς ἀκόμα καὶ πύδ δικὸς μας. Καὶ ὅμως πᾶντ' ἀπομένει ἢ αἰώνια προσδοκία. Προσμένουμε ἀπὸ τῶν ἡλιῶν τὰ μάχη κατὶ ἀκριβὸ καὶ ἀτίμητο νὰ γυρίσῃ πίσω. Αὐτὸ θὰ μᾶς κάμῃ ν' ἀγαπήσουμε τὴ ζωὴ, νὰ μποῦμε στὸ νόημα τοῦ κόσμου, νὰ μάθουμε τὴ σκέψη τῶν μορφῶν, τὴ βυθισμένη ψυχὴ τῶν πραγμάτων...

Αὐτὰ θὰ εἶτανε τὰ τρία ποιητικὰ βιβλία τῆς δικῆς μου γνώμης. Βγαλμέν' ἀπὸ τὴ νέα μας λογοτεχνικὴ παράδοση πὺν ἄρχισε μὲ τὴν ἀναγνώριση καὶ τὴν καλλιέργεια τῆς δημοτικῆς γλώσσας, συντελοῦνε στὸ νὰ δυναμώσῃ αὐτὴ ἢ παράδοση, ὅσο νὰ φανῇ μιὰ νεώτερη ποιητικὴ γενιὰ πὺν θὰ ξεπεράσῃ τὴν παράδοση καὶ θὰ πλουτίσῃ τοὺς λυρικούς μας κήπους μὲ ἄνθη καινούρια, τόσο πολύχρωμα καὶ τόσο εὐωδιασμένα σὰν αὐτὰ πὺν τρύγησαν οἱ τρεῖς ρουμειῶτες ποιητὲς, καὶ πὺν, ἄς εὐχηθοῦμε, νὰ μείνουν ἀμάραντα μέσα στὴ σύγχρονη πνευματικὴ μας ἄνθηση.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Ὁ μόνιμος συνεργάτης μας κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς παραχωρήσῃ μιὰ σειρά ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ Καβάφη, τὶς ἐποῖες θὰ δημοσιεύσουμε στὸ ἐπόμενο τεῦχος μὲ ἀναλυτικὸ προλογικὸ σημεῖωμα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλο.

ΔΙΗΓΗΜΑ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ

Ήταν μιὰ νύχτα τοῦ Δεκεμβρίου σκοτεινὴ, κατασκοτεινὴ. Τὰ σύννεφα μαύρα, βαρειά, θαρροῦσες πὼς σέρονταν πάνω στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν. Ὅσοτοσὸ ὄμως ψηλά στὸν οὐρανὸ ὑπαρχαν λίγα ἀστέρια, ὡς μιὰ φούχτα μονάχα. Εἶχα ζωθεῖ ὄλος μέσα στὸ τριμμένο παλτό μου καὶ πήγαινα. Καμμιά φορὰ γύριζα καὶ κτύπαζα πίσωθὲ μου. Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο κτύπαζα; Ἔ, τί σημασία ἔχει. Τόσα πράγματα κάνουμε χωρὶς νὰ ξέρουμε τὸ γιατί. Ἴσως νὰ ἤμουνα καὶ μεθυσιμένος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τὸ κρασί ποῦχαμε πιεῖ ἦταν ἓνα παληόκρασο, θολὸ καὶ ζεστό σὰν τσάι. Κι' ἐμεῖς πὼς τὸ κατεβάζαμε, Θέ μου! Ἀδειάζαμε τὰ ποτήρια, στραγγίζαμε τὶς μισὲς κ' ὕστερα παραγγέλναμε κ' ἄλλο. Καὶ τί συζήτηση! Ἀηδία! Γιὰ νεκρούς, γιὰ φαντάσματα καὶ στὸ τέλος γιὰ ἄνια μάτι. Ναί! Γιὰ ἄνια μάτι ἐνὸς πού τὸν ἔχαν σκοτώσει κεῖνες τὶς μέρες. Τοῦχανε χωρίσει τὸ κεφάλι στὰ δυό, μὲ κάποιον μπαλτᾶ. Τὸ χτύπημα ἦταν τόσο δυνατό, πού τὸ μάτι εἶχε πεταχτεῖ ὄξω ἀπὸ τὴν κόγχη. Ἴσως πάλι νὰ τοῦ τῶχε βγάλει ὁ ἴδιος ὁ φονηάς. Ποιὸς ξέρει! Τὸ βρήκανε ἓνα μέτρο μακρύτερα ἀπ' τὸ πτώμα. Μάλιστα κάποιος ἀπρόσεχτος τὸ πάτησε. Ναί! τὸ πάτησε! Ἐνοίωσε ἓνα πρᾶγμα μαλακὸ καὶ γλυστερὸ κάτω ἀπ' τὸ πόδι του κ' ἐσκυψε γιὰ νὰ δεῖ. Κ' εἶδε τὸ μάτι. Ἐνα μάτι θολὸ κ' ἄγριο, πού σοῦ προξενούσε τὴ φρίκη. Στάθηκα. Εἶχα ἀκούσει πίσωθὲ μου κάτι σὰ νιαούρισμα. Γύρισα νὰ δῶ πού ἦταν αὐτὸ τὸ γιατί. Δὲν ἀντίκρισα ὄμως ἄλλο, παρὰ κά-

ποιον πού ἐρχότανε. Ἦτανε τύφλα στὸ μεθύσι. Τόσο πού μὲ δυσκολία κρατιόταν στὰ πόδια του. Μὲ προσπέρασε κ' ἄξαφνα ἀρχίνησε νὰ τραγουδάει:

Κι' εἶμαι εὐτυχημένος τώρα
πέρασε γιὰ μένα ἡ μπόρα!

Ἐκεῖνος ἦταν εὐτυχημένος, ἐνῶ ἐγὼ! Μά, γιατί; Τάχα τί μ' ἐμπόδιζε κ' ἐμένα; Ἀνοιξα τὸ βῆμα κ' ἀρχίνησα νὰ σιγοσφυρίζω κάποιον σκοπό. Ποῦ ὄμως νὰ ἤσυχάσω! Μέσα στὸ μυαλό μου μούχε σφηνώθει ἡ ἰδέα νὰ βρῶ τὸ γιατί πού νιαούριζε. Μήπως εἶχε δίκιο ἐκεῖνος ὁ γερο-μπεκρούλιακας, συλλογίσθηκα καθὼς ἔψαгна, ποῦλεγε πὼς ὑπάρχει ψυχή; Χι! Χι! Τί δουλειὰ εἶχε ἡ ψυχή, διάολε, μὲ τὸ γιατί! Αὐτὸ θάταν κανένα γατάκι μικρούτσικο, πού θὰ κρύωνε, θὰ πεινοῦσε. Θυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ γέρου. Πὼς γίνεται νὰ σβύνει κανεὶς ὅπως θάσβυνε ἡ φλόγα ἐνὸς κεριοῦ; Τὸ βρωμόγερο εἶχε γούστο ἢ φλόγα νὰ ζοῦσε! Νὰ ξεκοβὲ ἀπὸνα κερί καὶ νὰ γυρνοῦσε μονάχη μέσα στὸ στερέωμα, σὰν ἓνας μικρὸς πλανήτης, τόσοσ δά... Ἐκανα ἓνα βῆμα μπροστά. Μὰ πού τὸν θυμήθηκα, σκέφτηκα, ἓναν ἄνθρωπο πού τόλμησε νά...

Πάγωσα! Εἶχα ἀκούσει τὸ ἴδιο νιαούρισμα, ἓνα σιγανὸ νιαούρισμα, κλαψιάρικο, σὰν ἓνα βογγητό. Ναί! ἓνα βογγητό μουγγό, πού σὲ κάνει κ' ἀνατριχιάζεις, πού σὲ κάνει καὶ τρέμεις! Μὰ πού ἦταν, λοιπόν, κρυμμένον αὐτὸ τὸ γιατί; Καὶ γιατί νιαούριζε ἔτσι; Κόντευε νὰ μεῦ στρίψει τὸ μυαλό, ὅταν ξανάκουσα πάλι ἐκεῖνο

τὸ ἀπαίσιο νιαούρισμα. Μ' αὐτὴ τὴ φορὰ ὄμως μου φάνηκε πὼς δὲν ἦταν νιαούρισμα, παρὰ ἓνα πνιχτὸ μουγκριτό, πού ἀνάβουζε μέσ' ἀπ' τὸ χῶμα. Ἐνα μουγκριτὸ σκοτεινὸ, καθὼς αὐτὴ τὴ ζοφερὴ νύχτα πού μὲ σκέπαζε. Ἐβαλα τὴν τρεχάλα μὴ τολμῶντας νὰ κυττάξω πίσω μου. Ἐφτασα ἴσαμε τὴν ἄλλη γωνιὰ τοῦ δρόμου κ' ἐκεῖ σταμάτησα. Τώρα πὰ δὲ φοβόμουνα. Ἄλλωστε πάνω μου τὸ ἤλεκτρικὸ τοῦ δρόμου σκορποῦσε τὸ μεταξένιο τοῦ φῶς. Γύρισα τὸ κεφάλι μου καὶ τότε διάκρινα πὼς ἡ σκιά μου εἶχε πάρει ἄλλο σχῆμα, λὲς καὶ δὲν ἦταν δική μου σκιά, παρὰ κάποιου ἄλλου. Μάλιστα, χωρὶς νὰ λαθέψει κανεὶς μποροῦσε καθαρὰ νὰ τὸ πεῖ. Μέσ' ἀπ' τὰ σφιγμένα μου δόντια ξεπετάχτηκε ἓνα ὄνομα: Γιώργος! Ἐ, μὰ θάμουνα πραγματικὰ μεθυσιμένος... Πὼς γινότανε νὰ μ' ἀκολουθᾶει ἓνας νεκρός;

Σκούπισα τὸν ἰδρωτα πού ἀνάβλυλε ἀπ' τὸ μέτωπό μου. Θυμήθηκα, τότες, ἓνα βράδυ πού γυρνούσαμε ἐγὼ κ' ὁ Γιώργος ἀπὸ μιὰ διασκέδαση. Εἶχαμε πιεῖ λιγάκι παραπάνω κ' εἶχαμε ἐρθεῖ στὰ κέφια. Ἐκεῖνος μιλούσε μὲ θέρμη γιὰ τὴ γυναῖκα, τὴν ὠριμὴ γυναῖκα, πού κάθε νέος πάνω στὰ εἴκοσί του χρόνια τὴ διψᾶ. Σὲ μιὰ στιγμή ἐνθουσιασμοῦ μούπιασε τὸ χέρι. Καὶ μούπε: «Δὲ θὰ πεθάνουμε ποτέ». Χι! Χι! Δὲ θὰ πεθάνουμε ποτέ! Τί κωμωδία πού εἶναι ἡ ζωὴ! εἶναι κανεὶς νὰ τὴ φτύνει κατάμουτρα, νὰ τῆς λέει: γρηὴ μέγαιρα, σὲ περιφρονῶ καὶ νὰ τῆς γυρίζε τὴ ράχη.

Τὸν ξανάδα ὕστερα ἀπὸ μῆνες. Ἡ βιοπάλη γιὰ λίγον καιρὸ μᾶς εἶχε χωρίσει. Τὸν βρήκα πολὺ ἀδύνατο καὶ κίτρινο. Ἀκοῦτε; Κίτρινο! Τὸν ἄνθρωπο ποῦχε πεῖ πὼς δὲν θὰ πεθάνει ποτέ! «Τί ἔχεις, Γιώργο;» τὸν

ρῶτησα ἀνίσυχος. «Τίποτα! νὰ λίγο ἀδιάθετος». Κι' ἄρχισε πάλι νὰ μού μιλάει γιὰ τὴ γυναῖκα, μὰ ὄχι πὰ γιὰ τὴν ὠριμὴ γυναῖκα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ὠχρολεύκη κόρη, ποῦχε κάποτε σφηναντήσει. Γιὰ μιὰ γυναῖκα σκιά. Ὁταν ξαφνικὰ ἔμαθα πὼς τὸν εἶχανε πάει στὸ νοσοκομεῖο. Ρῶτησα τρομαγμένος τί εἶχε. Ὁ ἄλλος μού τὰ μίσησε. «Ξέρεις δὲν κατέχω καὶ καλά. Πάντως κάποιο κρουλόγημα».

Στὸ νοσοκομεῖο πῆγα καὶ τὸν εἶδα τὴν ἴδια μέρα. Ἦταν πολὺ πιὸ ὠχρὸς κ' ἀδύνατος Κάτω ἀπ' τὰ δυὸ κτυσταλλά, ποῦχε πὰ γιὰ μάτια, εἶχανε χαραχτεῖ τὰ μελανὰ τ' ἀχνάρια τοῦ θανάτου.

Θέλησα νὰ τοῦ δώσω θάρρος.

—Μὴ στενοχωριέσαι, τοῦ εἶπα κ' ἐγὼ τὰ ἴδια εἶχα πάθει κάποτε.

—Καλά, καλά, ὄλοι ἔτσι μού λένε. Ἐλπίζα ὄμως ἐσὺ..

—Μά...

Μὲ κτύπαξε.

—Ξέρεις τί θυμήθηκα; ψιθύρισε.

—Τί;

—Ἐκεῖνος τὸ βράδυ πού σοῦχα μιλῆσαι γιὰ... Τώρα θαρρῶ πὼς μὲ σαρκάζουν τὰ ἴδια μου τὰ λόγια!.. Χι! Χι! Δὲ θὰ πεθάνουμε ποτέ. Τί κωμωδία πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος!

Ἐφγνα. Μὰ καὶ γιὰ ποιὸ λόγο νάμενα; Γιατί νὴ τὸν πληγώσω περισσότερο; Γιατί;

* *

Τὴν ἄλλη μέρα μού μῆνυσαν πὼς πέθανε.

Πῆγα νὰ τὸν δῶ γιὰ στερνή φορὰ στὴν ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου. Ὁσον ὥρα ἐψέλνε ὁ παππᾶς ἐγὼ στεκόμουνα δίπλα στὸ φέρετρο καὶ τὸν θεωροῦσα. Δὲ μποροῦσα νὰ πιστέψω πὼς εἶχε πεθάνει. Αὐτὸ μού φαινότανε σὰν ὄνειρο. Νόμιζα πὼς δὲν ἦ-

ταν ὁ πραγματικὸς Γιώργος, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος. Ἴσως καὶ τ' ἀποφῶρι του, ποῦχε πετάξει. Ναι! τ' ἀποφῶρι του, ποῦ τῶχε βγάλει ἀπὸ πάνω του ὁ ἴδιος, γιατί εἶχε πιά παληώσει, γιατί εἶχε πιά τριφτεῖ.

—Ποῦ εἶσαι λοιπόν, φώναξα, ὑψώνοντας μιὰ τρομερὴ γροθιά πρὸς τὸ σκοτεινὸ οὐρανό.

Ἔνοιωσα τὴ φωνή μου νὰ χάνεται μέσα στὸ χάος. Κύτταξα τὴ σκιά, ζητώντας τὴ μεγάλη ἐξήγηση, ποῦ ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή δὲν εἶχα τολμήσει νὰ ζητήσω. Τάχασα! Μπροστά μου εἶχα μιὰ σκιά σπιθαμιαία, καμπουρικια, ποῦ φάνταζε περισσότερο μὲ δαίμονα. Ἐξω φρενῶν ἀπ' τὴ λύσσα μου ξαναφώναξα:

—Ποῦ εἶσαι; ποῦ εἶσαι;

Εἶδα τὴ σκιά νὰ ζαρώνει, νὰ καμπουριάζει πιότερο, νὰ χάνεται. Πάνω μου ὁ γλόμπος τοῦ ἠλεκτρικοῦ φάνταζε σὰ μάτι. Ἐνα μάτι θολὸ καὶ ἄγριο, ὅπως ἐκεῖνο τοῦ σκοτωμένου. Ἄρχισα νὰ τρέχω μέσα στὴ νύχτα, καθὼς ἕνας τρελλός, ποῦ φαντάζεται ὅτι τὸν κυνηγοῦν. Ἐπειτα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα, καταίδρωμένος ἀπ' τὸ τρέξιμο καὶ μὲ μάτια μεγαλωμένα ἀπ' τὸν τρόμο, ἔφτασα ὅξω ἀπὸνα μικρὸ σπιτάκι. Θαρρῶ πὼς χτύπησα γιατί ἡ πόρτα ἀνοιξε κι' ἀπὸ μέσα προβάλε τὸ κεφάλι τῆς μιᾶς γυναῖκα μεσόκοπη. Θέλω νὰ τῆς μιλήσω. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ. Τὸ λαγύγγι μου φουσκώνει κι' ἔνας κόμπος ἀνεβοκατεβαίνει, λὲς καὶ καταπίνω τὴν ἴδια μου φωνή.

—Μπᾶ ὁ Σταῦρος, κάνει ἐκείνη καὶ στριμώχνεται στὴν ἄκρη τῆς πόρτας. Κι' ἐγὼ δίχως νὰ βγάλω τιμωδιὰ περνᾶω μέσα κι' ἀπιθώνουμε βαρὺς πάνω σὲ μιὰ καρέκλα. Ἐκείνη κλείνει τὴν πόρτα καὶ παίρνοντας ἕνα κάθισμα κάθεται κοντά μου.

—Λοιπὸν τί γίνεσαι; ψιθυρίζει.

—Καλά.

Κι' ὕστερα σιωπὴ. Σὲ λίγω ἀπὸ τὴ διπλανὴ κάμαρα ξεπροβάλλει ἕνας νέος ἄντρας. Εἶναι ὁ γιὸς τῆς.

—Μπᾶ! πὼς ἦταν τοῦτο, μοῦ λέει, ἐμεῖς νομίζαμε...

Δὲν τοῦ ἀπαντάω, μόνον προσέχω ἀντικρὺ τ' ἀδειανὸ κρεββάτι. Ἡ γυναῖκα ποῦ παρακολουθεῖ τὸ βλέμμα μου, ἀρχίζει νὰ κλαίει σιγανά.

—Ἀχ, τὸν χάσαμε, μοῦ λέει καὶ ἐνώνει τὰ χέρια τῆς ἀπὸ ἀπελπισία.

—Πάψε, φωνάζει ὁ γιὸς τῆς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦρθε ἐδῶ γιὰ ν' ἀκούσει τὰ μυρολόγια σου.

Καὶ μετὰ:

—Ἐέρεις, δὲν τὸ πιστεύαμε ποτέ πὼς θ' ἄρθεις.

Σηκώνομαι ἀπάνω καὶ κάτι τοῦ ψιθυρίζω στ' αὐτί. Ἐκεῖνος ἀνατριχιάζει. Ὅσο ὅμως πάει γιὰ νὰ μοῦ φέρει αὐτὸ ποῦ ζήτησα. Ξαναέρχεται κρατώντας στὸ χέρι του μιὰ φωτογραφία τοῦ Γιώργου. Ἡ γυναῖκα ποῦ τὴν βλέπει ἀρχίζει πίσω τὰ κλάματα. Τὴν ἀρπάζω ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ τὴν προσέχω. Βλέπω τὴν ἀδρὴς γρομμὲς τοῦ προσώπου του. Τὰ σαρκώδη χεῖλη του. Τὰ μάτια του. Ὅλα δείχνουν πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶχε μέσα του ζωὴ. Προσπαθῶ νὰ θυμηθῶ ἂν ἡ φωτογραφία αὐτὴ εἶχε καμμιά ὁμοιότητα, μ' ἐκεῖνο τὸ κέρινο πρόσωπο, ποῦχα δεῖ μέσα στὸ φέρετρο. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ θυμηθῶ ἄλλο ἀπὸ μιὰ συζήτηση ποῦ κάναμε λίγο καιρὸ πρὶν πεθάνει. Ἦθελα νὰ τὸν πείσω πὼς δὲν ὑπαρχε ψυχὴ. Ὅμως μπροστά στὸ χεῖμαρρο τῆς γνώσης του, θὰ νικώμουν, ἂν δὲν ἔκανα κάτι ποῦ τώρα τὸ θαυμάζω. Σήκωσα τὸ χέρι μου καὶ τοῦδειξα: «Νὰ αὐτὸ εἶναι ὕλη». Καὶ κατόπιν, δείχνοντάς του τὴ σκιά τοῦ χεριοῦ μου, τοῦ φώναξα: «Αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχὴ!» Ὑστερα κατέβασα τὸ μπράτσο μου κάτω, ἀποδείχνοντάς του πὼς

χωρὶς τὴν ὕλη δὲν ὑπαρχε τίποτε ἄλλο ἀπ' τὸ μηδὲν, τὸ μεγάλο μὴ δ' ἐν, ποῦ καταντάει μυστήριο!

Καὶ τότε εἶδα τὰ τρεμάμενα δάχτυλά του νὰ ψηλαφοῦνε τὸ μέρος, ποῦ ἦτανε πρὶν ἡ σκιά. Κι' ἄκουσα:

—Ὅστε, λοιπόν, ἀπὸ τὸ φίλο μας τὸ Βασίλη τί ζεῖ; τί ζεῖ;

Ἐνα βογγητὸ βγήκε ἀπὸ τὸ στόμα μου μουνγῶ, σὰν κ' ἐκεῖνο τὸ ἀπαίσιο ναιούρισμα. Χι! Χι! Δὲ θὰ πεθάνουμε ποτέ, μουρμούρισα καὶ ξέσπασα σ' ἕνα γέλιο ἀπαίσιο, ποῦ μ' ἔκανε κ' ἐμένα ν' ἀνατριχιάσω.

Ἐκεῖνος μὲ κυττάζει ἄφωνος, μὴ ξέροντας τί νὰ ὑποθέσει. Τοῦ δίνω πίσω τὴ φωτογραφία καὶ τὸν καληνυχίζω.

—Κάθησε, μοῦ λέει, γιατί φεύγεις;

Ἡ γυναῖκα σηκώνεται.

—Παίδι μου ἀκόμη δὲ σὲ εἶδαμε.

—Δὲ μπορῶ πιά νὰ τοὺς ἀκούω. Νευριάζω. Ἀγοῖγω τὴν πόρτα καὶ φεύγω γρήγορα σὰν τὸν κλέφτη.

Προχωρῶ λίγα βήματα καὶ στέκομαι. Μὰ νᾶμαι μεθυσμένος ἄραγε; στοχάζομαι. Μπορεῖ νᾶμαι, ἀλλὰ πάλι μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶμαι. Τί σημαίνει;

Καὶ στέλνω τὰ μεθυσμένα μου μάτια ψηλά στὸν οὐρανό. Προσέχω τὰ λίγα ἀστέρια.— Τί κοντὰ ποῦ εἶναι, ἂν σηκωθῶ στὴς μύτες τῶν ποδιῶν μου θὰ τὰ χούφτιαζα.

Ἡ, πάλι, ἂν ἀνέβαινα ἐκεῖ κοντὰ, στὸ λόφο καὶ τεντωνόμουν. Ἴσως..

Ἄξαφνα τρομάζω. Θαρρῶ πὼς τ' ἀστέρια, σὰν χιλιάδες μάτια, μὲ θεωροῦνε παραξένα, ἀπειλητικά. Θέλω νὰ ὑψώσω ἐναντία σ' αὐτὰ τὴν πυγμὴ μου. Ὅμως δὲν τὸ κάνω. Προτιμῶ νὰ τὰ ρωτήσω, ἴσως ἐκεῖνα μπορέσουν νὰ μοῦ ξεδιαλύνουν τὸ μυστήριο.

—Ποῦ ἄραγε κρύβεται ἡ ἀλήθεια, κρυγάζω.

Ἡ ἀλήθειαααα, μοῦ ἀποκρίνεται ὁ ἀντίπαλος σαρκαστικά.

Μ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

ΜΕΓΙΣΤΙΑΣ, ΛΑΚΩΝ, ΜΑΝΤΙΣ

Τοῦ Μεγιστία εἶναι τὸ μνημα αὐτό, ποῦ οἱ Πέρσες ὄταν τὸ Σπερχεῖο διαβήκανε, τὸ αἷμα του ἔχουν χύσει.

Μ' ὄλο ποῦ ὡς μάντις ἔνοιωσε τὸ χαλασμὸ ποῦ ἐρχόταν τῆς Σπάρτης τοὺς πρωταρχηγούς δὲ βάστηξε ν' ἀφήσει.

(Σιμωνίδης Κεῖος)

ΣΩΠΟΛΙΣ, ΔΙΟΚΛΕΙΔΟΥ ΠΑΙΣ

Καράβια ἄς μὴν εἶχαν γενεῖ! Γιὰ κείνα τὸν καμμένο τὸ Σώπολι, Διοκλείδη γιό, θρηνοῦμε ποῦ τὸ κύμα ποῖός ξέρει ποῦ στὴ θάλασσα τὸν σέρνει πεθαμένο κ' ἐμεῖς θωροῦμε τ' ὄνομα καὶ τ' ἄδειο του τὸ μνημα.

(Καλλίμαχος Κυρηναῖος)

Μετ. Ἀντώνης Γεωργιάδης

ρότητας, κάνουν τα βιβλία της μνη-
μειώδη γεγονότα της εσθονικής λο-
γοτεχνίας.

ΓΙΑΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Δημοσιεύουμε παρακάτω το «Βρά-
δυ», ένα αντιπροσωπευτικό ποίημα
της Μαρίας Under, που δείχνει όλη
τή δύναμη του ταλέντου της:

B P A Δ Y

Της Marie Under

Βράδυ: κλείνουν οι πόρτες, κλείνουν
[τά σπίτια
και μέσα, κάτω απ' τ' ασήκωτο τὸ
[ψυχικό τους
φορτίο ὅλοι τοῦ κόσμου οἱ βαρυό-
[μοιροι.

Ἡ μέρα τ' ἀψηλά της σήκωσε τὰ
[γιοφύρια:

Τὸ παραπέτι φαίνεται νὰ χάνεται—
[Ἀνώφελο

τὸ χέρι πὰ στὸ γόνι πέφτει σὰ γάντι.
Μὲ τὰ ροῦχα κυλάει στὰ πόδια μας

[ἡ ραχοκοκκαλιά τὸ κουράγιο μας.

Ἄνελπιδοι ὄλοι, ἀσίγουροι, μέσ' στὴ
[φωλιά μας
εἴμαστε δίχως ἄσυλο ἄ-
[λήτες.

Ἦρθεν ἡ ὥρα ἀπ' τὰ τόσα και τόσα
[νὰ λυτρωθοῦμε.

Ἄπ' τὴ μέρα, τοῦτο τὸν λευκόβραχο
[τῶν ἐγχοσμίων,

τ' ὄνομά μας, κι' αὐτὸ λύθηκε ἀπὸ
πάνω μας ὅμοια μὲ ζωνάρι πὸ σφίγ-
[γει.

Ὡς πὺν ὁ ὕπνος νᾶρθει τὰ νικῆσει
[καὶ τούτη τὴν ἀνόματη ζωή.

Ὁξω οἱ ἱτιές τὴ λαμαρίνα ξύνουν τὴ
σκουριασμένη ἀπ' τὰ φύλλα τὰ χινο-
[πωριάτιστα.

Καὶ νὰ πὺν ἡ νυχτιὰ μεγαλώνει ὅσο
[μικραίνει.

Ὁρθὸς στεκόμενος εἶσαι, γυμνὸς μέσ'
στὸ ἀπόλυτο: τίποτε ἔξὸν ἀπ' τὸ ἄ-
[πειρο κι' ἓνα ψιχάλι καρδιά.

Μοναδικὴ φλόγα καὶ θεομὴ χαρὰν-
[γὴ σ' αὐτὴ μέσα τὴ σκοτεινιά.

Στὴν ψυχὴ λαβωματιά, παλιὰ πληγὴ
[τὸ μάτι της ἀνοίγει τὸ κόκκινο.

Ἔχεις τὴν αἴσθησι πὺν εἶσαι ἀπ'
ὅλα μακρὰ: ἀπ' τὴ ζωὴ—ἀπ' τὸν
[ἐαυτό σου.

(Μετάφραση Γ.Σφ.)

ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΜΟΥΣΙΚΟΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Τὸ κοινὸ μας ἄρχισε νὰ ξυπνάει αἰσθητικά. Βρίσκει εὐχαρίστη-
ση σὲ κάτι καλλίτερο ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ἀποτρόπαια θεατρικὰ κα-
τασκευάσματα πὺν τὸ συνηθισαν ὡς τὰ τώρα οἱ περισσότεροὶ θεα-
τρικοί ἐπιχειρηματίες. Μιὰ συγχρονισμένη προοδευτικὴ πνοὴ ἀρχίζει
νὰ χαϊδεύει τίς διάφορες κοῦντες τοῦ παλκοσένικου. Καλὴ ἀρχὴ λοι-
πὸν καὶ ἄς συντρέξουμε ὄλοι στὴν κίνηση αὐτὴ, ὑποστηρίζοντάς τη
μὲ λόγια, μὲ ἔργα καὶ μὲ συμβουλές!

Ἄς μὴ διστάσουμε νὰ γίνουμε καὶ κάπως πὺν ἀπαιτητικο, προ-
κειμένου καὶ ἐδῶ νὰ μᾶς φωτίσει μιὰ ἀχτίδα πραγματικῆς τέχνης.

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει μου τὴ θετικὴ ἐργασία πὺν παρουσίασε γε-
νικά τὰ τελευταῖα χρόνια τὸ θέατρο στὴν Ἀθήνα καὶ παίρνοντας
θάρρος ἀπὸ μερικὲς μουσικοχορευτικὲς προσπάθειες πὺν ἔγιναν στὸ
σοβαρὸ, δραματικὸ, καθὼς καὶ στὸ ἐλαφρὸ μουσικὸ θέατρο; θὰ ἤθε-
λα μὲ τὴν κάποια πεῖρα πὺν ἀπέκτησα ἴσως μὲ τὴν ἐργασία μου,
χρόνια στὸ ἐξωτερικὸ, στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς τέχνης, θὰ ἐπιθυμοῦσα
λέγω, νὰ μιλήσω λίγο γιὰ ἓνα καλλιτεχνικὸ συγκρότημα πὺν λείπει
ὀλότελα ἀπὸ τὴ θεατρικὴ ζωὴ τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἑλλάδος καὶ
πὺν ἀπαραίτητα θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ, συμπληρώνοντας μιὰ
στοιχειώδη ἔλλειψη στὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ μιᾶς χώρας πὺν θέλουμε
νὰ ὑπολογίσουμε γιὰ πολιτισμένη. Θὰ μιλήσω γιὰ τὸ μελλοντικὸ μας
μουσικοχορευτικὸ θέατρο.

Δὲν πρόκειται φυσικὰ νὰ δοθοῦν ἐδῶ ἀκαδημαϊκὲς ἀνακοινώ-
σεις, οὔτε νὰ γίνων αἰσθητικὲς παρατηρήσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔν-
νοια καὶ τὸν τρόπο τῆς λειτουργίας ἐνὸς τέτοιου θεάτρου. Θὰ
προσπαθῶ ἀπλὰ καὶ περιεκτικὰ νὰ δώσω τὴν πρακτικὴ βάση, ἀπὸ
τὴν ὁποῖα ὀρμώμενος κανεῖς, θὰ μπορεῖ νὰ ἐπεκταθεῖ γιὰ νὰ λύσει
καὶ τὰ σύγχρονα πρακτικοκαλλιτεχνικὰ ζητήματα πὺν σχεδιάζονται
μὲ τὸ θέμα μας.

Καὶ ἀρχικὰ ἄς ρωτήσῃ κάθε φιλότεχνος ἐξετάζοντας τὸν ἑαυτό
του: Εἶναι ἄραγε ἱκανοποιημένος ἀπὸ τίς διάφορες μουσικὲς μελο-
δραματικὲς παραστάσεις, πὺν μᾶς σερβίρονται κάθε τόσο χωρὶς σύ-
στημα καὶ διανοητικὴ ἐνότητα, καὶ πὺν θέλουν ὅμως νὰ μᾶς παρου-
σιάζονται σὰν ἀπόσταγμα τῆς θεϊκῆς τέχνης πὺν λέγεται μουσική;
Ὁχι βέβαια! Στὶς περισσότερες τῶν παραστάσεων αὐτῶν οὔτε οἱ
ἐκτελεστοὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἰδέα τοῦ ἔργου, οὔτε σκηνοθέτης ὑπάρ-
χει, γιὰ νὰ δώσει ρυθμὸ στὸ σύνολο καὶ νὰ συνδέσει τὰ διάφορα
στοιχεῖα πὺν ἀποτελοῦν τὸ ἔργο σὲ ἓνα ἐνιαῖο στυλ δίνοντας μιὰ
κατεύθυνση, μιὰ ἐνότητα, σύμφωνα μὲ τὴ γραμμὴ τοῦ ἔργου αὐτοῦ.
Ἄλλὰ—ὦ φρίκη!—οὔτε καν αὐτὰ τὰ στοιχεῖα πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ
ἀποτελοῦν, ὑπάρχουν ἄρτια στὰ διάφορα συγκροτήματα. Ἐχομε
δηλαδὴ χορωδίες, ἀλλὰ τὰ κόρα στὶς ὕπερές μας —ποτέ στὸ ὕ-

ψος του προορισμού των—άποτελούν κυρίως άψυχο πλαίσιο γύρω από τραγουδιστάς που τραγουδούν κυρίως για λογαριασμό των, ενώ σήμερα προσπαθεί κανείς να ενώσει στα κόρα τὸ τραγούδι με τὴν κίνηση σὲ μιὰ νεώτερη φόρμα. Ἡ ὀρχήστρα πάλι εἶταν ἔλλειπής γιὰ οικονομικούς μόνο βέβαια λόγους, ἐνῶ τὰ μπαλλέτα—ὁ χορός εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα στοιχεία τοῦ μελοδράματος καὶ γενικὰ τοῦ μουσικοῦ θεάτρου—ἀνύπαρκτα, ἢ σὲ τέτοια χάλια πού καλλίτερα βέβαια νὰ λείπουν!. Σκηνοθεσίες τοῦ περασμένου αἰώνα ὡς τεχνολογία, ἀκατονόμαστα κουρέλια. Φωτισμοὶ καὶ τεχνικὰ μέσα τῆς σκηνῆς πρωτόγονα.

Φαντάζομαι, ὅτι καὶ ὁ στοιχειωδέστερα αἰσθητικὰ μορφωμένος ἀκροατῆς καὶ ἀπὸ ἀπλῆ διαίσθηση θὰ μὲ δικαιώσει, ρίχνοντας τὶς αἰτίες τῆς κατάντιας αὐτῆς στὴ ρωμέικια κακομοιριά, πού μᾶς πιάνει κάποτε ἕως ὅτου ἀποφασίσουμε νὰ κάμουμε ἕνα καινούριο βήμα προοδευτικό. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν στὴν Ἀθήνα τόσα μουσικὰ ἱμα προοδευτικά. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν στὴν Ἀθήνα τόσα μουσικὰ ἱμα προοδευτικά, διάφορα ὠδεῖα, ἰνστιτούτα μουσικῶν σπουδῶν, ἄπειροι καθρύματα, διάφορα ὠδεῖα, ἰνστιτούτα μουσικῶν σπουδῶν, ἄπειροι καθηγητῆς καὶ ἀκόμα περισσότεροι μαθητῆς. Κάθε καθὼς πρέπει Ἀθηναίος πρέπει νὰ στείλει τὴν κόρη του ἢ τὸ παιδί του νὰ σπουδάσει μουσική, φωνητικὴ ἢ πιάνο ἢ καὶ ρυθμικούς χορούς στὰ διάφορα μουσικὰ σχολεῖα. Καταντάει ζήτημα οἰκογενειακῆς ἀξιοπρεπείας! Γιατί ὅμως τότε νὰ μὴν ὑπάρχει ἕνα ἀξιόπρεπο μουσικοχορευτικὸ σύνολο τέχνης;

Γιατί νὰ ἀρκούμεθα συνεχῶς σὲ παρουσιάσεις ἔργων ἀνυπόφορα παληῶν σὰν τὴ Λουτσία, τὸ Ριγολέττο κ.τ.λ. καὶ τὶς διάφορες σαχλοπερέττες, ἔργα μονταρισμένα ἐλεεινὰ καὶ τρισάθλια, ὅπως στίς πιὸ σκοτεινὲς ἐπαρχίες σκοτεινῶν κρατῶν δευτέρας τάξεως; Λεῖπει μήπως ἡ καλλιτεχνικὴ διάθεση ἀπὸ τοὺς διοργανωτὰς καὶ τὸ λαὸ μᾶς ἢ ἡ πρωτοτυπία καὶ προοδευτικὴ τάση στὴν τέχνη; Οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο παραδέχομαι ἀφοῦ καὶ δείγματα φανερὰ γιὰ τὸ ἐναντίο ἔχουμε καὶ ὁ κόσμος ἐδῶ διψάει γιὰ κάθε προσπάθεια κάπως ἀνώτερη, δίνοντας ὅλο τὸν ἐνθουσιασμό του. Ὅσο γιὰ τοὺς ὀργανωτῆς καὶ διευθύνοντας τὶς παρουσιάσεις αὐτῆς, πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι καταβάλλουν τὴ μεγαλειότη τῶν ζωτικότη καὶ προσπαθοῦν εὐγενικά, προσπαθοῦν ἀπεγνωσμένα—μάρτυς μου ὁ θεὸς—γιὰ νὰ κατορθώσουν κάτι θετικό, ἀλλά... Δύο εἶναι οἱ κυριώτεροι ἔχθροί τῆς πραγματοποίησης μιᾶς τόσο ποθοῦμενης μουσικῆς σκηνῆς. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ κρατικὴ ἀδιαφορία, γιὰ κάθε ὕλικὴ ὑποστήριξη ἐνὸς τέτοιου ὀμίλου. Ὑστερα ὁ ἐρασιτεχνισμὸς τῶν συμμετεχόντων.

Μάλιστα κύριοι, τὸ I' art roui τὸν τόπο μᾶς καταντάει μοιραῖο γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ πρόοδό του. Ἐνα δυστύχημα καθαρὰ ἑλληνικό! Ὁ Ρωμηὸς, Εὐρωπαῖος στὸ ἐξωτερικό του, ἀλλὰ ἀνατολίτης ἀκόμα στὴν ψυχὴ, ἔμαθε μὲν νὰ διασκεδάσει μὲ τὸ θέατρο καὶ τὸ ἀποζητᾷ, δὲν ἔμαθε ὅμως ἀκόμα νὰ τὸ ἀγαπάει στοργικὰ καὶ τὸ ἀποζητᾷ, δὲν ἔμαθε ὅμως ἀκόμα νὰ τὸ ἀγαπάει στοργικὰ καὶ τὸ ἀποζητᾷ, δὲν ἔμαθε ὅμως ἀκόμα νὰ τὸ ἀγαπάει στοργικὰ καὶ τὸ ἀποζητᾷ, δηλαδὴ νὰ ἀφοσιώνεται καὶ μὲ τὶς πράξεις τοῦ συντρέχοντος στὴν πραγματοποίησιν μιᾶς καλλίτερης ἀτμόσφαιρας! Δὲν ἔθυσσε δυστυχῶς ἀκόμα τὶς τόσο σαθρὲς κοινωνικὲς προλήψεις του στὴν ὀλοκλή-

ρωση μιᾶς μεγάλης καλλιτεχνικῆς ιδέας, δὲν προσφέρει ἔμπρακτα τὴν συμμετοχὴ του,—μορφωμένος πιά καὶ κατηρτισμένος, ὅπως εἶναι ἀπὸ τὰ ὠδεῖα μᾶς καὶ τὶς χορευτικὲς σχολές—γιὰ τὴν δημιουργία τῆς μουσικοχορευτικῆς μᾶς σκηνῆς.

Πέρυσι μερικὲς παραστάσεις στὸ Ἐθνικὸ μᾶς Θέατρο μὲ τὸν «Ἀρχοντοχωριάτη» τοῦ Μολιέρου καὶ τὸν «Κύκλωπα» τοῦ Εὐριπίδη, ὅπου εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ δημιουργήσω χορευτικὰ σύνολα, ἐνθαρρυνόμενος ἀπὸ τὴν πρωτοβουλία τοῦ μακαρίτη Φώτου Πολίτη, ἐνὸς ἀκούραστου σκηνοθέτη μὲ πνοὴ καὶ μοναδικὴ γιὰ τὸν τόπο μᾶς ἐμβριθεία στὰ ζητήματα τὰ θεατρικά, καὶ τελευταῖα ἢ προσπάθεια τοῦ Μουσικοῦ Ὀμίλου μὲ τὴν ὀπερέττα «Βερονίκη»—ὅπου συνέπραξαν ἐκτός ἀπὸ μὲνα, καλλιτέχνιδες καὶ καλλιτέχνες μὲ βαθεῖα μόρφωση, μουσικοὶ καὶ ἐρασιτέχνες πού νοιώθουν ὅτι τὸ θέατρο εἶναι ἀνάγκη πολιτισμοῦ καὶ ὅτι θυσιάζοντας τὶς μικροφιλοδοξίες των, αὐτοὶ καὶ μόνο μαζί μὲ τὴν χορεία τῆς καινούργιας μορφωμένης θεατρικῆς γενεᾶς πού βγαίνει ἀπὸ τὶς διάφορες σχολές, εἶναι οἱ μόνοι κατάλληλοι γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουν καὶ νὰ σχηματίσουν ἕνα πυρῆνα σύγχρονα καταρτισμένο, πού θὰ μπορεῖ νὰ βασιστεῖ ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ μουσικοῦ θεάτρου—μοῦ ἔδωσαν κάποια ἐλπίδα γιὰ τὸ κατορθωτὸ καὶ βιώσιμο μιᾶς τέτοιας προσπάθειας. Ἐπίσης καὶ μιὰ-δυὸ καλὲς παραστάσεις τοῦ μελοδράματος, πού σ' αὐτῆς διέκρινε κανεὶς τὰ στοιχεῖα στὰ ὅποια βασιζόμενος θὰ μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσει τὸ καλλιτεχνικὸ αὐτὸ ἰδανικό.

Μὴ φανταστῆ ὅμως κανένας, ὅτι εἶναι δυνατό νὰ γίνει τίποτα, πρὶν μπεῖ καλὰ στὰ κεφαλάκια τῶν διαφόρων νεαρῶν δεσποινίδων πού ἀπαρτίζουν τοὺς διαφόρους καλλιτεχνικοὺς ὀμίλους καὶ τῶν νέων μελλόντων συνεργατῶν των, ὅτι, πρέπει νὰ πάψουν νὰ θεωροῦνται ἐρασιτέχνες. Ὅτι δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ εἶναι καὶ νὰ λέγονται ἠθοποιοὶ καί, ὅτι χρειάζονται καλοὶ μορφωμένοι ἐπαγγελματίαι καλλιτέχναι στὸ τραγούδι καὶ στὸ χορὸ γιὰ νὰ γίνει τὸ ποθοῦμενο σοβαρὸ μουσικὸ θέατρο καὶ νὰ δώσει θετικὰ ἀποτελέσματα. Ἐπίσης δὲ πρέπει νὰ νοιώσουν βαθεῖα, ὅτι σὲ μιὰ σοβαρὰ καλλιτεχνικὴ προσπάθεια δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀσυδοσία καὶ ἀκαταστασία πού κυριαρχεῖ στοὺς ἐρασιτέχνες μᾶς αὐτοὺς. Χρειάζεται εὐσυνειδησία στὴ δουλειὰ καὶ ἐπαγγελματικὴ συνείδησι γιὰ νὰ γίνει κάτι, νέοι μου. Νὰ μορφώνεται μὲν ὑποκειμενικὰ τὸ ταλέντο σας ἀλλὰ νὰ προσαρμόζεστε στὸ σύνολο. Δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ ὑποτάσσετε στὸν διευθύνοντα μιὰ παράσταση ἢ νὰ ὑπακούετε σ' ἐκεῖνον πού θέλει νὰ τὰς βγάλει ὡς σύνολο στὴ σκηνή. Οὔτε εἶναι ἀνάγκη—γιὰ τὸ Θεὸ—νὰ ἐμφανιστῆτε μετὰ τὰ πρῶτα μαθήματά σας πού θὰ πάρετε στὸ τραγούδι ἢ στὸ χορὸ, ὡς ἀστέρες στὴ σκηνή! Καὶ νὰ λέτε: ἄ, ὄχι βέβαια, εἶναι ἀδύνατο ἐμένα πού ἔχω ταλέντο, νὰ μὴ μοῦ δώσουν κύριο ρόλο ἢ νὰ βγῶ ensemble στὸ μπαλλέτο, προτιμῶ νὰ μὴ ἐμφανιστῶ ποτέ μου, ἂν ὄχι πρῶτη! Αὐτὸ θὰ ἦταν ἀφάνταστο σὲ ὅποιο-οδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Ἀκατανόητῃ ἑλληνικὴ ψυχὸσύνθεση, ἢ μικροφιλοδοξία τῶν μαθητῶν, καταστρέφει τὴν ὅλη προσπά-

θεια. 'Ακατανόητο επίσης τό, ότι τόσα κορίτσια μαθαίνουν ρυθμική γυμναστική και μπαλέτο, ενώ θεωρούν κατώτερο τοῦ ἑαυτοῦ των νὰ χρησιμοποιήσουν τίς γνώσεις των αὐτές, ἐμφανιζόμενες σέ σχετικές παραστάσεις. Γιατί τότε κοπιάζουν; Ἄδηλο. Οὔτε καί αὐτές δέν ξέρουν βέβαια. Ἴσως ἀπό σνομπισμό. Ζητήσατε τήν ἐρασιτεχνία! (συνεχίζεται)

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΔΙΑΣΑΦΗΣΗ

Δέν νομίζουμε πὼς πρέπει νὰ δικαιολογήσουμε τήν ἔκδοσή μας μετὰ τὰ γνωστά καί τετριμμένα. Δέν νομίζουμε πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβουμε καί μεῖς τὸ χιλιεπιπέτο «Διατί ἐκδίδομεθα». Ὡστόσο ἂν ἔστω καί τυπικά πρέπει νὰ προγραμματίσουμε, μπορούμε—κι' ἄς μὴ φανεί πὼς διαιωνίζουμε τήν παράδοση—νὰ ποῦμε τί πάνω-κάτω θὰ χαρακτηρίζει τὴ δική μας τὴν προσπάθεια. Τί εἶναι ἐκεῖνο πού θὰ διακρίνει τὴ δική μας κατεύθυνση, τὴ γραμμὴ καί τοὺς σκοπούς μας. Εὐλογο ἐρώτημα ποῦ ἀπ' αὐτὸ ἐξαρτᾶται κάποιο ἄλλο. Ποιὰ ἀνάγκη μᾶς ὤθησε νὰ προσθέσουμε στήν ὑπερπληθώρα τοῦ ἐντύπου χάρτου καί τὸν δικό μας. Ἄπαντοῦμε: Ἡ ἀνάγκη αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς ὑπερπληθώρας.

Ἐρχόμαστε μέσα σὲ μιὰ ἐποχὴ ἀβέβαιων καί νόθων ἐπιδιώξεων, σὲ μιὰ περίοδο ὅπου κατὰ τὸν Ἡράκλειτο «τὸ πᾶν ὑπάρχει καί δέν ὑπάρχει», νὰ κάνουμε μιὰ ἀπλή διαπίστωση καί ὕστερα ἀπ' αὐτὴν νὰ ἔχουμε μιὰ γνώμη. Ἡ διαπίστωσή μας εἶναι ὅτι «κάτι τὸ σᾶπιο ὑπάρχει ὅχι σὸ Βασίλειο τῆς Γαλλίας», ὅπως ἔλεγε ὁ Μοντεσκιέ, ἀλλὰ στὰ φιλολογικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας. Ὅσο γιὰ τὴ γνώμη μας, αὐτὴ θὰ βγεῖ μέσ' ἀπ' τίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ μας καί θέλουμε νὰ πιστεύουμε πὼς θὰ βρεῖ ἀπήχηση σ' ὅλους ἐκείνους πού ἔκαναν μετὰ μᾶς τὴν ἴδια διαπίστωση.

Τώρα ποῖα θᾶναι ἡ γνώμη αὐτὴ μπορούμε ἀπὸ σήμερα νὰ τὸ φωνάξουμε:

1) Σώσατε τὴν τέχνη ἀπ' τὰ χέρια τῶν θορυβοποιῶν σκυτζίδων».

2) «Τόπο στοὺς νέους—σ' ὄσους τὸ ἀξίζουν»

3) «Δημιουργήσατε φαρδεῖα καλλιτεχνικὴ ζωὴ χτυπώντας τὸν στενὸ καί μουχλιασμένον ὀρίζοντα τῆς κλίκας».

Γιὰ τὸ δεύτερο πιστεύουμε πὼς ἡ νέα ἑλληνικὴ λογοτεχνία δέν ἀντιπροσωπεύεται καθόλου, μὰ καθόλου, ἀπ' τοὺς δυὸ—τρεις ἀδειους θορυβοποιούς πού φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν ποντίφηκες τῆς λογοτεχνίας προτοῦ ἀκόμη γίνουν καρδινάλιοι, ἀλλὰ ἀπ' τοὺς νέους ἐκείνους μετὰλέντο, πού δουλεύουν ἀθόρυβα καί σοβαρὰ θέτοντας γιὰ κέντρο καί σκοπὸ τῆς ζωῆς τους τὸ ἰδανικὸ τῆς τέχνης. Τέτοιους νέους θὰ παρουσιάσουμε, τέτοιους νέους θ' ἀνασύρουμε ἀπ' τὸ σκοτάδι τῆς ἀφάνειας, βγάζοντάς τους πρὸς τὸ φῶς,

Στὸ περιοδικὸ μας θὰ βρῖσκει θέση κάθε συνεργασία ἀπ' ὅπου κι' ἂν προέρχεται, φτάνει νὰ πραγματοποιεῖ τὸ ἰδανικὸ τῆς Τέχνης. Κι' ὅχι μονάχα αὐτὸ ἀλλὰ καθὼς ζοῦμε σὲ ἐποχὴ προβλημάτων καί ἰδεολογικῶν ζυμώσεων, θὰ προσπαθήσουμε νὰ μὴ μείνουμε μακριὰ ἀπ' ὅτι ἀπασχολεῖ σήμερα τὸν πνευματικὸ ἄνθρωπο.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ: «Αἰ παραισθήσεις τῆς λογοκρατίας».
(φιλοσοφικὴ πραγματεία)

Εἶναι μερικὲς ἐπιδόσεις τοῦ ἀνθρώπινου ἐπιστητοῦ καί τῆς διανοίας, ἡ φιλοσοφία, νὰ ποῦμε, πού ἄχαρες καθῶς εἶναι γιὰ τοὺς πολλούς, φυσικά, καταδικάζουν τοὺς συστηματικά ἐνασχολούμενους μ' αὐτές εἰς παραγκωνισμό, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καί ἀφάνεια. Ὡς ἐκ τούτου καί ὁ κ. Τηλ. Κουρμούλης, δυστυχῶς, ὅχι μόνο ἀπὸ τὸ πολὺ κοινὸν ἀγνοεῖται, ἀλλὰ καί ἀπὸ τοὺς εἰδήμονας—ἂν ἐπιτρέπεται ἔτσι νὰ χαρακτηρίσει κανεὶς τοὺς σχολαστικούς καθηγητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου—εἰς ἐπίμετρο. Περιττό, βέβαια, νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο δέν μᾶς ἐκπλήττει. Πολλοὺ γὰρ καί δεῖ! Καί τῆς Ἀκαδημίας, ἔπειτα, ἡ σιγὴ μᾶς φαίνεται συνεπεστώτη, ἂν ἀναλογισθοῦμε τὸ ποῖον τῶν ἀνθρώπων πού τὴν ἀπαρτίζουν. Εἶναι, μονάχα, θλιβερό, μιὰ μεγάλη σύγχρονη ἑλληνικὴ διανοητικὴ δόξα, ὅπως ὁ κ. Τηλ. Κουρμούλης, νὰ μένει ἀκόμα ἠθικά ἀνεπίσχυτη.

Ὁ κ. Τηλ. Κουρμούλης δέν παρουσιάζεται τώρα στὸν πνευματικὸ μας ὀρίζοντα. Παλαιότερα μᾶς φιλοδώρησε μ' ἓνα ἐπίσης φιλοσοφικὸ περιεχομένου πόνημά του, τὴν «Θεωρία τῆς γνώσεως», σύγγραμμα μετὰ κρινόφρα τῶν ἐκατεθύνσεις καί μετὰ ἄρθρα τοῦ σ' ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ («Ἐπιστημολόγος» κ. ἄ.). Ἔχουμε ὑπὸ ψφει μας, κατόπιν καί τὴ διάλεξή του «Τὰ καθ' Ἡράκλειτον καί ἡ παρακμὴ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως ἐν τῇ Δύσει», πού ἡ θέσις τῆς, πρωτότυπη καί καθ' αὐτὸ ἰδιόρρυθμη καί τὸ d'un forme particuliere ὕφος τῆς, τὴν καθιστοῦσαν μοναδικὰ ὑποδειγματικὴ. Τώρα μετὰ τὸ ἀνά χεῖρας βιβλίον του—προγενέστερο τῆς διαλέξεώς του—ὀλοκληρωτικῶς πλέον

τίς φιλοσοφικὲς πεποιθήσεις καί ἀντιλήψεις του καί συστηματοποιεῖ τὸν κύκλο τῶν πολλαπλῶν παρατηρήσεών του. Ὁ κ. Τηλ. Κουρμούλης, ὀφείλουμε ἐξ ἀρχῆς νὰ παρατηρήσουμε, δέν εἶναι ἓνα αὐστηρὰ ἐπιστημονικὸ καί στεγνὸ (sec), φιλοσοφικὸ πνεῦμα, παρὰ ἓνας φιλόσοφος δημιουργός. Βαθὺς ἐτίθει μετὰ μεγάλα καί γερά τὰ φτερά τῆς φαντασίας. Καί, ἐν πρώτοις, ἔχει μιὰ δύναμη ἐνοράσεως ἐκπληκτικὴ. Ὁ,τι, δηλαδή, ἐχαρακτήριζε τὸν Schelling¹ (1775—1854), τὸν διανοητὴ αὐτὸν μετὰ τὴν τόσο πλοῦσιον ἐσωτερικὴ προσωπικότητα, τὸν ξεχωριστὸν δημιουργὸ τῆς «Φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος» (1800), μετὰ τὸν ὁποῖο ὁ κ. Κουρμούλης ταυτίζεται καί στὸ σημείον ἀκόμα τῆς ἀσυμφωνίας πρὸς τὸν Kant² («Παραισθήσεις τῆς λογοκρατίας», σελ. 16). Ἐπειτα ὁ κ. Τηλ. Κουρμούλης εἶναι μαχητής. Ἀνατρέπει, π.χ., τοὺς ψυχολογικοὺς ὄρους, δογματίζοντας ὅτι οἱ ὄροι συνείδησις (κατ' ἄλλους γνώσις, κατ' ἄλλους τὸ ἀπαρτίζον, τὸ περιεχόμενον, τῆς αὐτοσυνείδησεως ἡμας), ἀσυνείδητον (Hartmann), (=ὁ ἀναβρυτὴρ τῶν ψυχικῶν καταστάσεων), ὑποσυνείδητον κ.λ., στεροῦνται ὀρθῆς βάσεως. Ἡ καλλιτέπεια,

¹ Ἄξιο νὰ σημειωθῆι ὅτι ὁ Schelling ὑπέτασσε τὴν ὕλη στὸ πνεῦμα, ἐνῶ ὁ Spinoza (1632—1677), ὁ δημιουργὸς τῆς «Ethica» ἐξελάμβανε ὡς ἐξόρτηση τὸ σωματικὸν τοῦ πνεύματος. Μετὰ τὸν Schelling ὁμόγνωμος, κατὰ τὸ σημείον ἰδιαίτερον, αὐτὸ καί ὁ Fichte (1762—1814) ὁπαδὸς τῆς ἰδεοκρατίας ὡς φιλοσοφικοῦ ἐρείσιματος, ὁ τόσο συγγενεὺς ψυχροσυνθέσεως κρὸς τὸν Kant.

² Kant (1724—1804), συνεχιστὴς τῆς δογματικῆς φιλοσοφίας τοῦ Wolff—ἂν καὶ ἀργότερα μετεστράφη—περίφημος συγγραφεὺς τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου» (1781).

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

Το ξαναζωντανάειμα της Ιστορίας και του θρύλου, είναι ένας από τους πειο σπουδαίους προορισμούς του Κινηματογράφου. Οι «Νιπελουγκεν» είναι, από αυτήν την άποψη, ένας σταθμός κι' ένα κατόρθωμα. Κατώτερα, ίσως, από το μοναδικό αυτό άριστούργημα, αλλά πάντοτε αξιόλογα έργα, ο κινηματογράφος έχει να δείξει πολλά, όπως το «Γραφαλγκάρ», την «Τελευταία Διαταγή», το «Ναπολέοντα» του Γκάνς, την «Υπόθεση Ντρεϋφούς», το «Δευκό Διάβολο» και άλλα. Και έξω από πάντων τις άτυπες Ιστορικές ταινίες των Ρώσων, το «Ποτέμκιν» και το «Ο Χτώβρη», που θα μείνουν αθάνατα δοκουμεντά της εποχής μας. Οι Άγγλοι τελευταία, έδωσαν μια νέα ζωή στις Ιστορικές ταινίες, έργα δε, όπως ο «Έρρικος 8ος», ή «Αίκατερίνη», ο «Δικτάτωρ», ο «Καρολος 2ος» και ο «Σιδηρούς Δούξ», είναι τα άρτιώτερα και καλλίτερα του είδους, αξιόπροσεχτα πρό παντός για την Ιστορική τους ακρίβεια, τη λιτότητα της ήθοποιίας, τον πλούτο των αναπαραστάσεων, την έξαιρετη ποιότητα της φωτογραφίας και το αλάθητο γούστο του συνόλου. Με τις Άγγλικές Ιστορικές ταινίες, ο κινηματογράφος άπλώνει θριαμβευτικά το βασιλείο του σ' ένα πεδίο, όπου οι δυνατότητες δημιουργίας είναι άπεραντες.

Με τη στροφή της προσοχής στα Ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, ήταν φυσικό ο Χριστός και η ζωή του, καθώς και οι πρώτοι χριστιανικοί χρόνοι, να κινηθούν το ενδιαφέρον των κινηματογραφιστών, που έβλεπαν, πρό πάντων, ότι οι ταινίες τους άπηυθύνοντο σ' ένα μεγάλο χριστιανικό κοινό και θα μπορούσαν νάναι έμπορικώτατες. Ο «Βασιλεύς των Βασιλέων», ο «Μπέν Χούρ» και το «Σημείον του Σταυρού» είναι τρία γνωστότατα παραδείγματα χριστιανικών ταινιών, όπως είναι σ' άλλο επίπεδο, ο «Περιπλανώμενος Ιουδαίος». Το χαρακτηριστικώτερο απ' όλα αυτά τα «Ιστορικά» τάχα χριστιανικά φίλμς είναι το «Σημείον του Σταυρού», που θεωρήθηκε μάλιστα «μεγαλούργημα». Μια φοβερή ρεκλάμα των άμερι-

κανών έπιχειρηματιών άνέβασε το «Σημείον του Σταυρού» σέ άπρόσιτα ύψη και οι άμερικανοί κριτικοί μας είπαν ότι το φίλμ αυτό σημειώνει μίαν άναγέννηση στο Χόλλυγουντ. Μιά ύπερ ατλαντική φήμη έφερε το «Σημείον του Σταυρού» άνώτερο από το «Κβό Βάντις» και από το «Μπέν Χούρ», ως κάτι άνώτερο απ' ό,τι δημιούργησε ως τότε τώρα ή Έβδομη Τέχνη.

Η άλήθεια είναι ότι ή ταινία αυτή έχει μερικές σκηνές με άρκετο ενδιαφέρον, αλλά ως σύνολον είναι ένα έργο μέτριο. Το σενάριο, μια χλωμή άντανάκλαση του «Κβό Βάντις», δεν έχει τίποτε από τον έπικό χαρακτήρα του περιφήμου βιβλίου του Σίεγκεβιτς. Η σκηνοθεσία είναι μόνο περιγραφική, έξωτερική. Η Ρώμη, που μας παρουσιάζεται, είναι Χόλλυγουντ. Οι ήθοποιοί είναι τόσο ρωμαίοι, όσο μπορούν να είναι άμερικανοί έυρισμένοι φιλαθλοι, που φοροδν γενειάδες ή τηβέννους.

Αυτά, όμως, όλα είναι λεπτομέρειες. Το έργο είναι κακό στη βάση του. Θέλει να μας δώσει μίαν Ιστορική άναπαράσταση με δυο βασικά θέματα: την παρακμή της Ρώμης και την άνοδο του Χριστιανισμού. Η Ρώμη του δεν είναι Ρώμη και οι χριστιανοί του είναι άμερικανοί προτεστάντες. Είναι δύσκολο, βέβαια, να ξαναζωντανάει κανείς με Ιστορικήν ακρίβεια, μίαν εποχή και ένα κίνημα όπου το χαρακτηρίζει ή άπουσία κάθε λογικής. Οι πρώτοι χριστιανικοί χρόνοι είναι ένα από τα πιο παράδοξα φαινόμενα της Ιστορίας και πρέπει να είναι κανενας άπλοικός σαν άμερικανός, για να θελήσει να πάρει το φαινόμενο αυτό, και να το χρησιμοποιήσει ως θέμα με την εύκολία και την προχειρότητα που δείχνει ο Σέσιλ ντέ Μίλλ. Θυμηθήτε τις σκηνές, όλες τις σκηνές, όπου οι χριστιανοί είναι το κύριο θέμα. Σ' όλες αυτές έπικρατεί ένα γούστο τόσο κακό, που προκαλεί σχεδόν την άγανάκτηση. Και το άποτέλεσμα τους καταντά όλοένα αντίθετο από ό,τι θελήσε ο σκηνοθέτης. Η σκηνή π. χ. των φυλακών του Ιπποδρόμου, όταν οι Χριστιανοί έτοιμάζονται για το μαρτύριο, ως μόνο άποτέλεσμα έχει να γενήσει και στην ψυχή αυτών ακόμα των χριστιανών, μια δυσφορία

για τη θρησκεία αυτή, που μεταβάλλει τον άνθρωπο σ' ένα άβουλο μουσικοπαθή, που ταπεινώνει τον άνθρωπιό του σέ άντιπαθητικώτατη δουλικότητα, ώστε να δέχεται να χάσει τη ζωή του—και όχι μόνο τη δική του, αλλά και των άλλων, χωρίς να έχει κανένα δικαιώμα—με άπάνθρωπη ύποταγή σέ μια πίστη, που άσφαλώς δεν αξίζει τον κόπο γι' αυτή τη θυσία. Στη σκηνή της φυλακής βλέπουμε, ότι υπάρχουν χριστιανοί, έτοιμοι ν' άπαρηγοδν το φανατισμό, που τους επέβαλαν άλλοι και να ξαναγυρίσουν στη ζωή, αλλά πασσύρονται και αυτοί από την όμαδική παραφροσύνη του άπάνθρωπου κοπαδιού των φανατικών. Και πηγαίνουν, σαν ύπνωτισμένοι, σαν αυτόματα στο μαρτύριο, γιατί έτσι το θέλησε μια θρησκεία σκληρή, που έκανε την άνθρωπότητα να ξαναγυρίσει χίλια χρόνια πίσω και να χάσει για αιώνας το άίσθημα του άνθρωπιόμο και της άξιοπρεπείας βάσεις κάθε πολιομένης κοινότητας.

Όλη αυτή την έγκατάλειψη κάθε χαράς και προσπαθείας μας τη δείχνουν, χωρίς να το θέλουν, οι σκηνές των χριστιανών του «Σημείου του Σταυρού». Είναι άντιαισθητικές, γιατί άντιαισθητικό, άντιπαθητικό, άπάνθρωπο, είναι το περιεχόμενό τους. Και ή μόνη, που ξεχωρίζει είναι ή τελική σκηνή του έργου όταν ο Μάρκος, μη τιστεύοντας άλλα τρελλός από έρωτα, άκολουθεί τη Μέρτοια στο στίβο, έτοιμος για το θάνατο, αλλά χωρίς πίστη. Η σκηνή αυτή είναι ή μόνη άνθρωπινη και ή μόνη που συγκινεί.

Και όμως, ή ταινία αυτή, παρά το άνόητο θέμα της, παρά το άνούσιο περιεχόμενό της, δεν παύει να έχει ένδιαφέρον. Και αυτό το χρωστά στην τε-

χνική της, που είναι σέ πολλά σημεία άρτία. Ο σκηνοθέτης, βέβαια, έχει την εχύερα να χρησιμοποιεί το χώρο, το χρόνο και το πλήθος, αλλά συνάμα έχει και πραγματικές Ικανότητες. Ξέρει τη δουλειά του. Χρησιμοποιεί τους κομπάρσους του με άνεση, δίνει μερικές σκηνές στίβου, που κάνει έντύπωση, όπως τις σκηνές των μονομάχων. Η καλλίτερη του έπιτυχία καθαρά τεχνική, είναι το τρέξιμο του Μάρκου επάνω στο άρμα του, μέσα από τους δρόμους της Ρώμης. Η άνάγκη όμως της ήχητικής προσαρμογής, έμποδίζει σέ πολλά πράγματα το Σέσιλ ντέ Μίλλ.

Βαραίνει την ταινία του με ένα κουραστικώτατο διάλογο, που την τραβά σέ μακρος και κουράζει τον θεατή. Πόσο πιο έλεύθερη, πιο άνετη ήταν ή τεχνική του «Μπέν Χούρ». Οι σκηνές των άρματοδρομιών και της γαλέρας με τους καταδίκους, παραμένουν από τα καλλίτερα κατορθώματα του Κινηματογράφου. Το «Σημείον του Σταυρού» δεν έχει να έπιδείξει καμιά Ισάξια σκηνή. Άντι να είναι μιά πρόοδος, είναι μια όπισθοχώρηση. Και πιστεύω άπόλυτα ότι το θέμα της ταινίας αυτής, ο χριστιανισμός, με την όπισθοδρομικότητα και το δουλικό φανατισμό του, είναι ή κυριώτερη αίτια της άποτυχίας της. Ο Κινηματογράφος, τέχνη, κατά βάση ρεαλιστική, τέχνη των εικόνων του φωτός και της φαντασίας, δε μπορεί να συμβιβασθεί με το χριστιανισμό. Αυτός είναι ή μούγλα, ή στασιμότητα, ή μουστικοπάθεια, ή δουλειά. Έκείνος είναι ή ζωή, ή πρόοδος, ή κίνηση, ή έλευθερία. Δυο πράγματα άντίθετα. Και άσυμβίβαστα, όπως δείχνει το «Σημείον του Σταυρού».

G.N, ΜΑΚΡΗΣ

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΕΚΘΕΣΗ Κας Κ. ΝΑΤΑΡΙΔΟΥ
(Αΐθουσα Στρατηγούλου)

Να μια ζωγράφος με γοργή έ-

ξέλιξη, με προσωπικότητα, με άρτία άντίληψη της χρωματικής άρμονίας. Η Κα Κάκια Ναταρίδου

είνε ή ζωγράφος πού δέν έκθέτει ούτε ένα έργο, χωρίς πνευματικό περιεχόμενο. Η αντίστροφή τής τολστοϊκής θεωρίας: «ή τέχνη είναι μίμηση τής φύσεως». Ακόμα και στή νατύρ μόρτ έννοεί νά βάνει κάτι από τόν έαυτό τής.

Τά πορτραίτα τής, οί συνθέσεις τής, τά τοπεία, είναι διάχυτα από έναν ανώτερο παλμό, από τή ζωντανή και φτερωμένη ψυχή τής. Υπάρχουν βέβαια και τ' αδύνατα έργα μέσα στην έκθεση. εκείνα πού δέ μπόρεσαν νά πάρουν τήν πνοή τής τέχνης. Αλλά τά έργα αυτά είναι ελάχιστα. Και νομίζουμε πώς πολύ κακή έκδούλευση στην τέχνη προσφέρουν αυτοί πού άποθαρρύνουν τόν καλλιτέχνη επιμένοντας σ' αδύνατα σημεία τών έργων του και παραγνωρίζοντας τις άρετές του. Έχουν καθήκον νά υποδεικνύουν τις αδυναμίες, βέβαια, αλλά έχουν και υποχρέωση νά εξαίρουν τις άρετές. Δυστυχώς ό χώρος δέ μιάς επιτρέπει νά μιλήσουμε πλατεία για τά έργα τής κ. Ναταρίδου, Από τις στήλες καθημερινής έφημερίδας μιλάσαμε κάπως διεξοδικότερα. Έδώ περιοριζόμαστε νά σημειώσουμε τήν εμφάνιση ενός ταλέντου με χρωματική ευγένεια, με φαντασία και με πλούσια ζωγραφικότητα.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ κ. Μ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

«Αΐθουσα Κας Ρώκ»

Ό κ. Μ. Δόρις—Παπαγεωργίου είναι μιά ξεχωριστή ιδιοσυγκρασία. Έχει μιά έντελώς προσωπική αντίληψη του τοπείου, πού συχνά προσπαθεί νά αποδώσει συνθηματικά, τραβώντας λ. χ. τρεις σειρές λευκές καμπύλες γραμμές

στο γαλάζιο φόντο γι' ν' αποδώσει τά κύματα. Συχνά με τόν τρόπον αυτό πετυχαίνει χαριτωμένα έμφέ, πρέπει νά όμολογήσουμε όμως πώς κάποτε ξεπέφτει στην προχειρολογία.

Γενικά πρόκειται για έναν καλλιτέχνη με άτομικότητα και με αξία. Το χρώμα τό κατέχει καλά και τό μεταχειρίζεται με μαεστρία. Επίσης είναι δυνατός στο σχέδιο, μ' όλο πού φαίνεται σαν νά μήν τό πολυλογαριάζει.

Στά πορτραίτα του κατωρθώνει νά δίνει μιά έκφραση ζωντανή και μιάν εξαίρετη διαφάνεια (1, Μ. Μυράτ) και στίς συνθέσεις του μιά κίνηση λαχταριστή (τοιγγάνες, άρ. 26, χωρικός άριθ. 53). Οί νατύρ μόρτ του είναι ευγενέστατα δείγματα μιάς ανώτερης ψυχής και μιάς μοναδικής βιρτουοζιτέ (Ρόδα χειμερινά άριθ. 48, Ροδάκινα άριθ. 17, Καμέλια άρ. 58 κλπ.).

Αν ήταν περισσότερο έκλεκτικός και παρουσίαζε μικρότερο άριθμό έργων, είχε σίγουρα νά κερδίσει κάθε επίκριση.

ΕΚΘΕΣΗ ΕΚ ΔΟΥΚΑ

«Παρνασσός»

Η παλιά τέχνη τής φωτογραφικής αποδόσεως τών τοπειών αντιπροσωπεύεται επάξια από τόν κ. Δούκα. Καμμιά διάταση, καμμιά άναζήτηση, καμμιά δημιουργική προσπάθεια. Κάπου-κάπου βλέπουμε μερικά παιγνίδια φωτός, μερικά έσωτερικά καλοβαλμένα. Συμπαθητικές προσπάθειες πού δείχνουν τή δυνατότητα μελλοντικής εξέλιξεως. Όσο για τά πορτραίτα γνωστών Αθηναίων πού έκθέτει ό κ. Δούκας δέν έχουν παρά τό αναμφισβήτητο προσόν τής όμαλότητας.

ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΗΛΙΑ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ: «Μυστική ζωή» (ποιήματα).

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: «Κένταυροι» (δράμα). Έκδοση Γκοβόστη.

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: «Τό πρόβλημα του Καβάφη» (μελέτη). Έκδοση Σ. Ν. Γρίβα, Αλεξάνδρεια.

Α. ΑΡΓΗ: «Στή ζωή, στην αγάπη» (μυθιστόρημα).

Δ. Κ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ: «Τά σύννεφα τής θάλασας» (διηγήματα). Βιβλιόπωλειο τής Έστίας, Ι. Δ. Κολλάρου.

Ι. ΡΙΤΣΟΥ: «Τρακτέρ» (ποιήματα). Έκδοση Γκοβόστη.

ΝΕΟΙ ΚΥΠΡΙΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ(1935): Συνεργάζονται οί κ. κ. Τ. ΜΕΛΑΣ, Π. ΙΩΝΙΔΗΣ, Λ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ, Μ. ΛΟΪΖΙΔΗΣ, Χ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

Θ. ΡΗΤΟΡΙΔΗ. «Τά κοινωνικά ρεύματα και ή επίδρασή τους στη μεταπολεμική λογοτεχνία (μελέτη).

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Lafcadio Hearn. «Esquisses Japonaises».

Herman Grimm. Michel Auque et son temps».

Louis Aragon. Les cloches de Bâle (roman).

Marc Bernard. «Anny» (roman) nouvelle Revue Française.

Έκυκλοφόρησαν :

ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

«ΟΙ ΚΕΝΤΑΥΡΟΙ»,

(Δράμα σε δυό πράξεις και δυό εικόνες)

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ, ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

(Ένα έργο πού χύνει άρκετό φώς στη ζωή και στο έργο του Αλεξανδρινού ποιητή.

Α. ΑΡΓΗ, ΣΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

(μυθιστόρημα)

«ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΦΥΛΛΑ», Μηνιαίο περιοδικό.

Διευθυντής ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΪΑΝΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ίδρυθεῖσα τῷ 1841

Κεφάλ. καὶ ἀποθεματικὸν δρχ. 1.205.000.000
Καταθέσεις (τῆ 30]12]33) 8.794.000.000

Διοικητὴς κ. Ἰωάν. Α. Δροσόπουλος
Υποδιοικητὴς κ. Ἀλέξ. Κοριζῆς.

Προεξοφλήσεις συναλκῶν, γραμματίων κ.λ.π. τίτλων. Ἀγορὰ καὶ πώλησις συναλλάγματος. Δάνεια καὶ πιστώσεις ἐν γένει. Προκαταβολαὶ καὶ πιστώσεις ἐπὶ φορτωτικῶν. Δάνεια συνεταιρισμῶν, κτηματιῶν, παραγωγῶν. Καταθέσεις ὕψους, προθεσμίας καὶ διαρκεῖς εἰς χρυσὸν δραχμὰς καὶ ξένον νόμισμα. Ταμιευτήρια—Ἐπιταγαὶ καὶ τηλεκταὶ ἐντολαὶ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ. Εἰσπράξεις, ἀγοραὶ, πωλήσεις χρεωγράφων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐξωτερικῷ. Χρηματοφυλάκια. Ἐνοικίσεις χρηματοκιβωτίων. Παροχὴ ἐγγυήσεως ὑπὲρ τρίτων καὶ ἐκτέλεισις πάσης ἐν γένει τραπεζικῆς ἐργασίας.

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.